

3 Økonomisk resultat

Stavanger kommune fikk i 2018 et netto driftsresultat på kr 261 mill., tilsvarende 2,5 % av driftsinntektene. Høyere frie inntekter, godt bidrag fra finansområdet samt mindre forbruk på tjenestoområdene er hovedforklaringene på at resultatet ble bedre enn forventet. Investeringene i bygg og anlegg utgjorde kr 1,1 mrd. Egenfinansiering av investeringene ble 71 % og gjeldsgraden stabiliserte seg på 61 %.

3.1 Økonomiske hovedtall

Økonomiske resultat omhandler i all hovedsak Stavanger kommune som bykasse. De kommunale foretakene er omtalt særskilt i [kapittel 10](http://arsrapport2018.stavanger.kommune.no/10-kommunale-foretak/) (<http://arsrapport2018.stavanger.kommune.no/10-kommunale-foretak/>).

Resultatene er bedre enn forventet

De økonomiske resultatene i 2018 er bedre enn tidligere forutsatt. Regnskapet for Stavanger kommune viser et netto driftsresultat på kr 261,3 mill., tilsvarende 2,5 % av samlede driftsinntekter. Nivået er høyere enn -0,4 %, som budsjettet la opp til. Det langsiktige målet er på 3,0 %.

Flere årsaker bidrar til det gode driftsresultatet:

Høyere nasjonal skatteinngang enn de statlige styringssignalene indikerte tidligere på høsten, medførte lavere utjevningskrav for Stavanger. Frie inntekter ble dermed om lag kr 32 mill. høyere sammenlignet med høstprognosene. Resultat av finanstransaksjoner ble kr 26 mill. høyere enn forventet og pensjonsutgiftene ble kr 32 mill. lavere enn budsjettet.

Tjenestoområdene hadde kr 78 mill. (1,1%) i mindre forbruk i forhold til et netto budsjett på kr 7,2 mrd. i 2018. Det har vært stor oppmerksomhet på økonomistyring. De samlede regnskapsresultatene for tjenestoområdene viser enten balanse eller mindre forbruk sammenlignet med budsjett, men det er store variasjoner i resultatene innenfor de ulike tjenestoområdene. Mindreforbruk fremkommer blant annet der det har vært utfordringer med å rekruttere fagpersonell. Det har også i lys av den fremtidige kommunesammenslåingen og forventede effekter av den vært utvist stor forsiktighet tilknyttet bruk av midler.

Samlet gir dette et regnskapsmessig mindreforbruk i driften på kr 200 mill.

Brutto investeringsutgifter ble kr 1 131 mill. i 2018. Dette er kr 16 mill. lavere enn budsjettet og følger i all hovedsak av endret finansiell framdrift i flere investeringsprosjekter. Investeringsinntekter utgjorde kr 529 mill. og ble kr 45 mill. høyere enn budsjettet.

Egenfinansieringsgraden ble 71 % for investeringsprosjekter gjennomført i 2018. Nivået er over kommunens langsiktige mål om minimum 50 %. Investeringsregnskapet er gjort opp med et regnskapsmessig resultat på kr 0.

Kommunens ordinære lånegjeld var på kr 6,3 mrd. ved utgangen av 2018. I tillegg kommer startlån på kr 1,95 mrd. Gjeldsgrad eksklusivt startlån var på 61 % i 2018. Gjeldsgraden er dermed i overkant av kommunens langsiktige mål på 60 %.

Videre i dette kapitlet følger først de overordnede tallstørrelsene og deretter mer detaljerte analyser på drifts-, investerings- og balanseregnskapet.

3.1.1 Finansielle målsettinger

Stavanger kommune har veletablerte *langsiktige* finansielle målsettinger for kommunens økonomiske disposisjoner. På kort sikt kan resultatoppnåelsen variere, mens de på lengre sikt må oppnås for å skape en robust og bærekraftig økonomi.

Netto driftsresultat ble på 2,5 % i 2018 og er betydelige bedre enn det budsjetterte driftsresultatet på -0,4 %, Det langsiktige målet er på 3,0 %. Egenfinansieringsgraden ble 71 % og er godt over kommunens langsiktige målsetning på minimum 50 %. Gjeldsgraden havnet på 61 % og like i overkant av målet om lavere enn 60 %.

Økonomiske mål	Mål	2018	2017	Gjennomsnitt siste 5 år
Netto driftsresultat i prosent av driftsinntektene	3,0 %	2,5 %	4,4 %	2,8 %
Investeringer, andel egenfinansiering	> 50 %	72 %	63 %	56 %
Gjeldsgrad, brutto lånegjeld (ekskl. startlån) i prosent av driftsinntektene	< 60 %	61 %	62 %	60 %

Tabell 3.1 Finansielle målsettinger

Analyser av historiske måltall viser at de overordnede styringsmålene henger sammen og er viktige å opprettholde for å skape en god økonomisk bærekraft i framtiden.

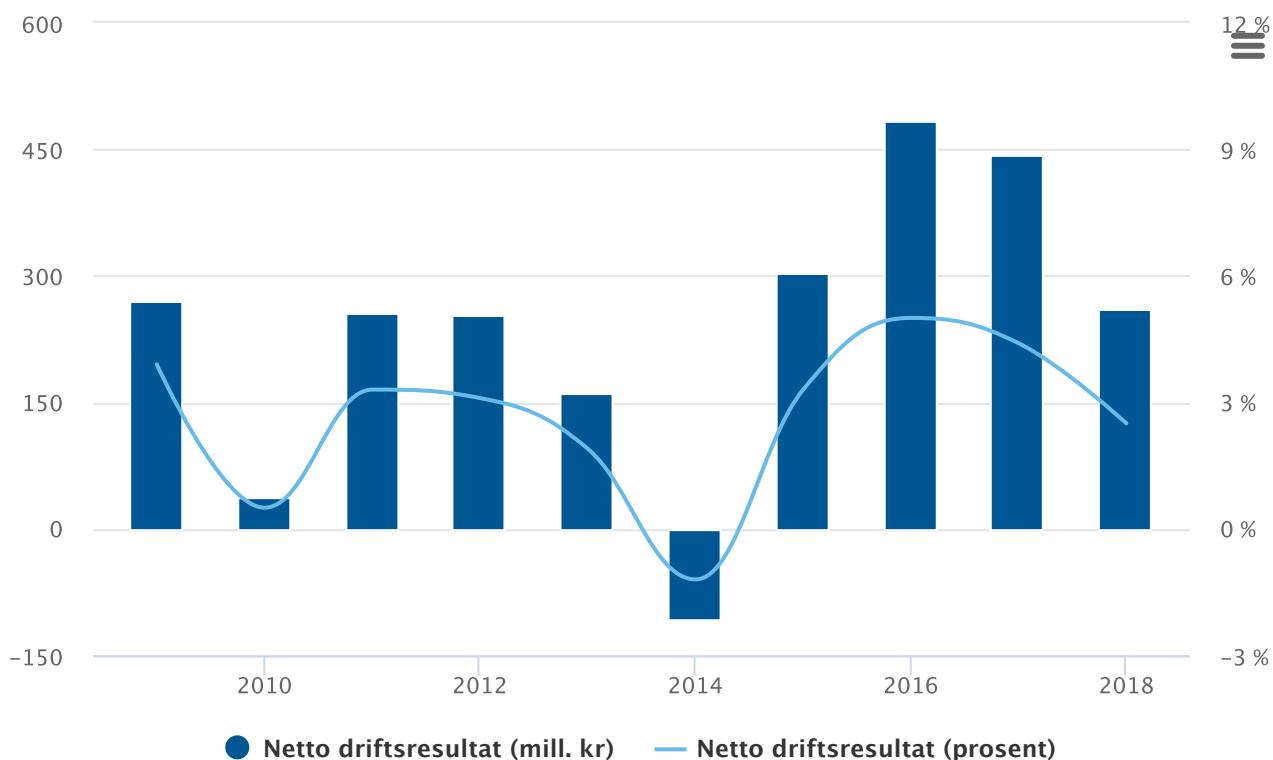
3.1.2 Netto driftsresultat

Netto driftsresultat

Netto driftsresultat er en av de viktigste indikatorene for økonomisk balanse. Netto driftsresultat framkommer når brutto driftsresultat (driftsinntekter minus driftsutgifter) reduseres for avdrag og netto renteutgifter, samt korrigeres for motpost avskrivninger. Netto driftsresultat viser overskuddet på årets drift før bruk av og avsetninger til fond, samt overføring til investeringer.

Netto driftsresultat i 2018 ble kr 261,3 mill. og utgjorde 2,5 % av kommunens driftsinntekter. Budsnettjustert netto driftsresultat var på -0,4 %. Hovedårsaken til et høyere resultat enn justert budsjett er høyere frie inntekter og bedre resultat på finanspostene, samt lavere driftskostnader (bl.a. mindre forbruk generelt).

Netto driftsresultat må også ses over tid. I løpet av de siste 5 år har Stavanger kommune et gjennomsnittlig resultat på 2,9 %, hvilket er rett under det langsiktige måltallet om minimum 3 %. De gode årene veier ikke opp for utfordringene kommunen hadde med rask omstilling i 2013-2014. Utviklingen over tid vises i figur 3.1.

Figur 3.1 Netto driftsresultat i kroner og prosent av brutto driftsinntekter 2009-2018

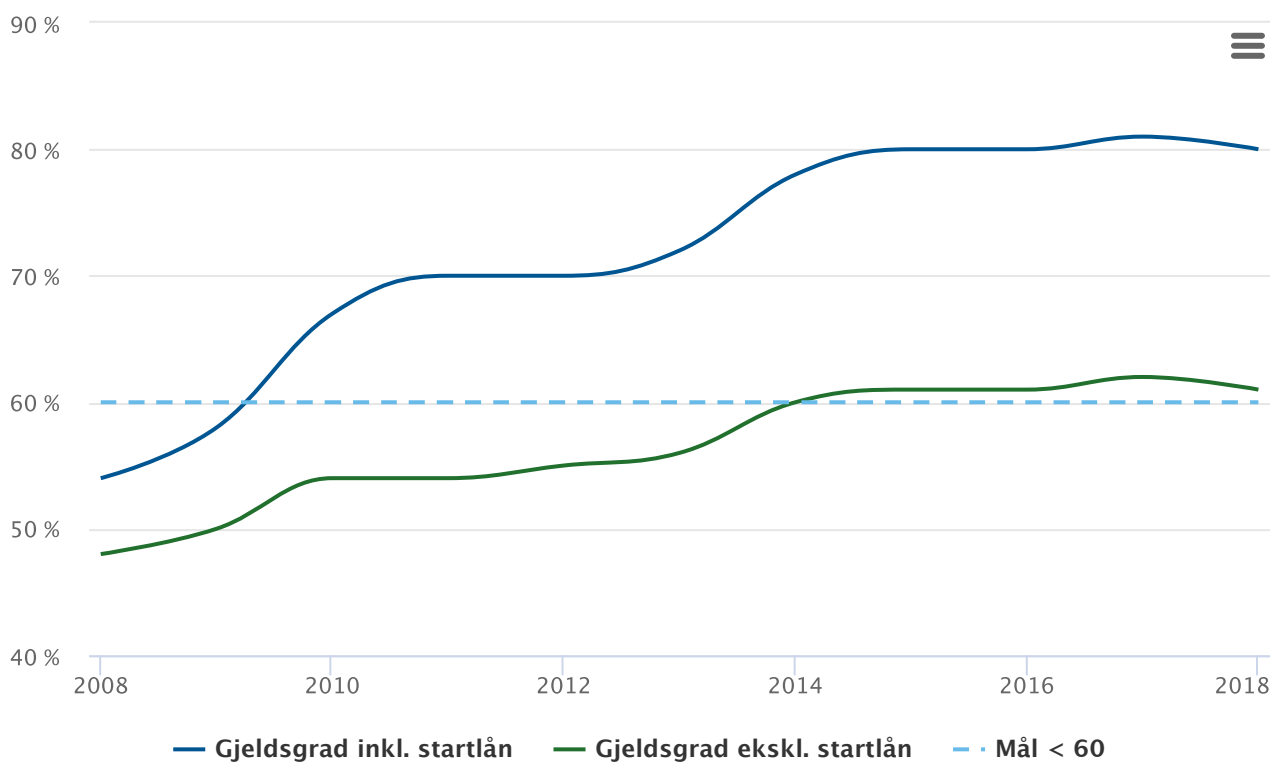
Netto driftsresultat for ASSS-kommunene i 2018 falt til 3,4 % fra 4,2 % i 2017, mens gjennomsnitt alle kommuner falt til 2,3 % fra 3,5 % i 2017. (2018 er ureviderte bykassetall.)

3.1.3 Gjeldsgrad

Gjeldsgrad

Gjeldsgraden viser forholdet mellom brutto lånegjeld og driftsinntekter (ekskl. finansinntekter), og er et nøkkeltall som gir en indikasjon på kommunens økonomiske handlefrihet. Startlån er inkludert i brutto lånegjeld

Stavanger kommune har som målsetting at gjeldsgraden eksklusivt startlån over tid ikke skal ligge høyere enn 60 %. Kommunen hadde per 31. desember 2018 en brutto lånegjeld på kr 8,2 mrd., hvorav startlån utgjorde kr 1,95 mrd. Dette ga en gjeldsgrad inklusivt startlån på 79 %, og en gjeldsgrad eksklusivt startlån på 61 %. Gjeldsgraden var følgelig også i 2018 rett i overkant av det langsiktige målet på 60 %

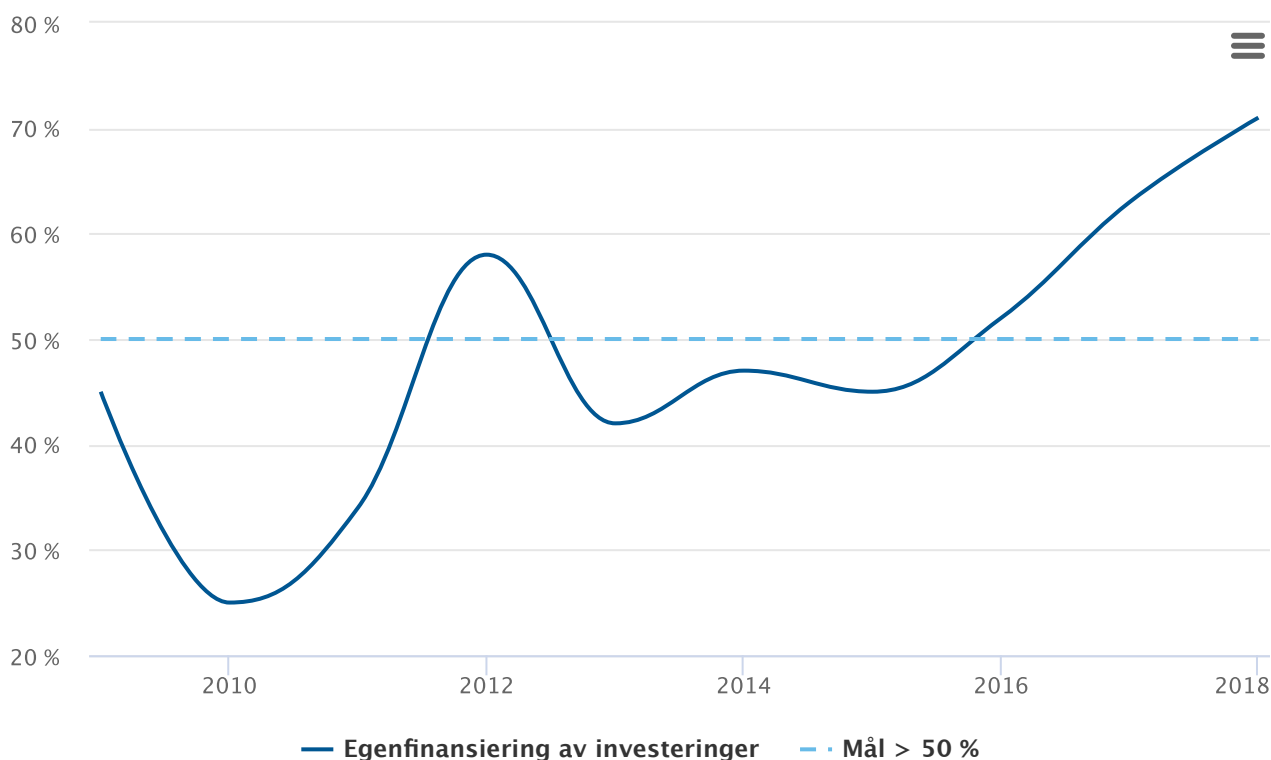
Figur 3.2 Gjeldsgrad

3.1.4 Egenfinansiering av investeringer

Kommunens langsiktige målsetting er at investeringene over tid skal være minst 50 % egenfinansiert.

Egenfinansiering av investeringer i 2018 tilsvarer 71 % av brutto investeringsutgifter (ekskudert avdrag og utlån til startlån, Stavanger boligbygg KF og Stavanger utvikling KF og avsetninger). I egenfinansiering av investeringer inngår blant annet inntekter knyttet til salg av eiendommer, momskompensasjon, diverse tilskudd fra staten samt overføringer fra drift.

Nivået på egenfinansieringsgraden varierer fra år til år, og er avhengig av størrelsen på de ulike egenfinansieringskildene. I 2018 har Stavanger kommune blant annet mottatt tilskudd for oppføring av Lervig sykehjem som bidrar til at kommunen oppnår høyere egenfinansiering i et enkelt år. Figur 3.3 viser egenfinansieringsgrad av investeringer i perioden 2009-2018.

Figur 3.3 Egenfinansiering av investeringer i perioden 2009-2018

3.1.5 Investeringsregnskapet

Brutto investeringsutgifter eksklusive finanstransaksjoner ble kr 1,1 mrd. i 2018. Det er om lag kr 16 mill. lavere enn justert budsjett. Årsaken til det er endret finansiell framdrift på flere investeringsprosjekter. Investeringsinntektene ble i 2018 kr 529 mill., som er kr 45 mill. høyere enn justert budsjett.

Endret finansiell framdrift i gjennomføring av flere investeringsprosjekter, samt lavere utbetalt startlån medførte at finansieringsbehov i 2018 ble kr 250 mill. lavere enn justert budsjett. Som følge av dette ble bruk av lån kr 388 mill. lavere enn budsjett. Udisponerte lånemidler fra 2018 er forventet brukt i løpet av 2019 for å finansiere utgifter som ble forskjøvet mellom regnskapsårene.

Hovedoversikt investeringer	Regnskap 2018	Justert budsjett 2018	Avvik	Regnskap 2017
Sum investeringsinntekter	-529 293	-484 733	-44 560	-596 220
Brutto investeringsutgifter	1 131 456	1 147 628	-16 172	1 232 425
Finanstransaksjoner	512 636	701 755	-189 119	601 875
Finansieringsbehov	1 114 799	1 364 650	-249 851	1 238 080
Dekket slikt				
Bruk av lån	-560 618	-949 005	388 387	-709 850
Salg av aksjer og andeler	-54	0	-54	0

Hovedoversikt investeringer	Regnskap 2018	Justert budsjett 2018	Avvik	Regnskap 2017
Mottatte avdrag på utlån	-242 354	-167 450	-74 904	-206 662
Overført fra driftsregnskapet	-167 295	-167 295	0	-179 667
Bruk av disposisjonsfond	0	0	0	-1 500
Bruk av bundne driftsfond	-86	0	-86	-1 013
Bruk av ubundne investeringsfond	-80 900	-80 900	0	-86 155
Bruk av bundne investeringsfond	-63 492	-	-63 492	-53 233
Sum finansiering	-1 114 799	-1 364 650	249 851	-1 238 080
Udekket/udisponert	0	0	0	0

Tabell 3.2 Hovedoversikt investeringer, tall i tusen kr.

3.1.6 Driftsregnskapet

Driftsregnskapet for 2018 viser et regnskapsmessig resultat på kr 200,0 mill. Resultatet for 2017 var på kr 178,1 mill.

Driftsinntektene i 2018 ble litt høyere enn driftskostnadene og bidrar til et brutto driftsresultat på kr 22,8 mill. Tilsvarende resultat for 2017 var på kr 87,1 mill.

Netto driftsresultat ble positivt i 2018 med kr 261,3 mill. Dette er høyere enn forventet i justert budsjett, og samtidig betydelig lavere enn tilsvarende resultat i 2017 på kr 443,2 mill. Resultatene framkommer i tabell 3.3.

Hovedoversikt drift	Regnskap 2018	Justert budsjett 2018	Avvik	Regnskap 2017
Sum driftsinntekter	-10 340 817	-9 870 992	-469 825	-10 071 787
Sum driftsutgifter	10 317 983	10 055 521	262 462	9 984 722
Brutto driftsresultat	-22 834	184 529	-207 363	-87 066
Resultat eksterne finanstransaksjoner	153 868	179 563	-25 695	127 238
Motpost avskrivninger	-392 360	-324 981	-67 379	-483 378
Netto driftsresultat	-261 326	39 111	-300 437	-443 206
Netto avsetninger, fond	-105 982	-206 406	100 424	85 390
Overført til investeringsregnskapet	167 295	167 295	0	179 667
Årsresultat, regnskapsmessig mindreforbruk	-200 013	0		-178 149

Tabell 3.3 Sammendrag av hovedoversikt drift. Alle tall i tusen kr.

3.1.7 Balanseregnskapet

Balanseregnskapet viser en samlet økning i eiendelene på kr 1 599 mill. i 2018. Anleggsmidlene økte med kr 1 517 mill. som følge av økte pensjonsmidler og aktiverte investeringer. Økningen i omløpsmidler på kr 82 mill. er hovedsakelig et resultat av økning i premieavvik og bankinnskudd. Egenkapitalen økte med kr 1 013 mill., noe som er kr 427 mill. mer enn økningen i gjelden. Økte pensjonsforpliktelser utgjorde 85 % av samlet økning i langsiktig gjeld. Arbeidskapitalen er styrket med kr 4 mill. fra 2017 til 2018. Balanseregnskapet er nærmere omtalt i [kapittel 3.4](#)

(<http://arsrapport2018.stavanger.kommune.no/3-okonomisk-resultat/#3-4-analyser-av-balanseregnskapet>).

Balanseregnskapet	Regnskap 2018	Andel 2018	Regnskap 2017	Andel 2017	Endring 2018-2017
Anleggsmidler	27 518	89.8%	26 002	89.5%	1 517
Omløpsmidler	3 134	10.2%	3 052	10.5%	82
Sum eiendeler	30 652	100 %	29 053	100 %	1 599
Egenkapital	10 398	33.9%	9 385	32.3%	1 013
Langsiktig gjeld	18 570	60.6%	18 063	62.2%	507
Kortsiktig gjeld	1 684	5.5%	1 606	5.5%	78
Sum egenkapital og gjeld	30 652	100 %	29 053	100 %	1 599
Arbeidskapital	1 450		1 446		4

Tabell 3.4 Balanseregnskap. Alle tall i mill. kr.

3.2 Analyser av investeringsregnskapet

Investeringsregnskapet omfatter utgifter og inntekter til investeringer i bygg og anlegg, kjøp og salg av aksjer/andeler, renter og avdrag, videre utlån og utlån av egne midler. I investeringsregnskapet føres i tillegg avsetninger og bruk av fond til investeringsformål.

Hovedoversikt investeringer	Regnskap 2018	Justert budsjett 2018	Avvik	Regnskap 2017
Sum investeringsinntekter	-529 293	-484 733	-44 560	-596 220
Brutto investeringsutgifter	1 131 456	1 147 628	-16 172	1 232 425
Finanstransaksjoner	512 636	701 755	-189 119	601 875
Finansieringsbehov	1 114 799	1 364 650	-249 851	1 238 080

Hovedoversikt investeringer	Regnskap 2018	Justert budsjett 2018	Avvik	Regnskap 2017
Dekket slikt				
Bruk av lån	-560 618	-949 005	388 387	-709 850
Salg av aksjer og andeler	-54	0	-54	0
Mottatte avdrag på utlån	-242 354	-167 450	-74 904	-206 662
Overført fra driftsregnskapet	-167 295	-167 295	0	-179 667
Bruk av disposisjonsfond	0	0	0	-1 500
Bruk av bundne driftsfond	-86	0	-86	-1 013
Bruk av ubundne investeringsfond	-80 900	-80 900	0	-86 155
Bruk av bundne investeringsfond	-63 492	-	-63 492	-53 233
Sum finansiering	-1 114 799	-1 364 650	249 851	-1 238 080
Udekket/udisponert	0	0	0	0

Tabell 3.5 Hovedoversikt investering. Alle tall i tusen kr.

Investeringsinntektene består av inntekter fra salg av eiendom og anlegg, overføringer fra staten og andre samt refusjoner. Samlede investeringsinntekter i 2018 ble kr 529 mill. som var kr 44 mill. høyere enn justert budsjett.

Brutto investeringsutgifter ble kr 1,1 mrd. Det er om lag kr 16 mill. lavere enn justert budsjett. Mindreforbruket skyldes endret framdrift i gjennomføringen av flere investeringsprosjekter enn tidligere forutsatt.

Samlede finanstransaksjoner utgjør kr 513 mill. og er kr 189 mill. lavere enn justert budsjett. De største utgiftene som inngår i finanstransaksjoner er utlån og avdrag knyttet til startlån samt avsetninger til investeringsfond. Mottatt avdrag på startlån var kr 158 mill., og er om lag kr 44 mill. over budsjettet.

Det ble satt av kr 13,6 mill. på bundne investeringsfond. Midlene er knyttet til statlige tilskudd og er øremerket til konkrete prosjekter med forventet aktivitet i 2019.

I tillegg ble det avsatt kr 30 mill. på ubundne investeringsfond som følge av kjente tidsforskyvninger i flerårige byggeprosjekter, jf. [Tertiær rapportering per 31. august 2018](http://tertiarapport.stavanger.kommune.no/rapport/tertiarapportering-per-31-08-2018/). (<http://tertiarapport.stavanger.kommune.no/rapport/tertiarapportering-per-31-08-2018/>)

Finansieringsbehov for investeringene utgjør kr 1,12 mrd., som er kr 250 mill. lavere enn budsjettet. Netto investeringsutgifter ble i 2018 finansiert som følger: Bruk av lån inkludert utlån (kr 560,6 mill.), mottatt avdrag på utlån (kr 242,4 mill.), overføring fra drift (kr 167,3 mill.) og bruk fond (kr 144,5 mill.)

Bruk av lån ble kr 388 mill. lavere enn budsjettet. Dette har i hovedsak sammenheng med endret fremdrift av investeringsprosjekter enn tidligere forutsatt, lavere utbetalt utlån i tillegg til høyere mottatt avdrag relatert til utlån enn budsjettet.

3.2.1 Investeringsinntekter

Investeringsinntektene består av inntekter fra salg av eiendom og anlegg, overføringer og refusjoner fra staten og andre, kompensasjon for merverdiavgift, samt overføringer knyttet til justeringsavtaler. Samlede investeringsinntekter ble i 2018 kr 529,3 mill., som er kr 44,6 mill. høyere enn justert budsjett.

I [tertialrapportene](http://rapportal.stavanger.kommune.no/helhetlig-rapportering/august-2017/7-investering/) (<http://rapportal.stavanger.kommune.no/helhetlig-rapportering/august-2017/7-investering/>) i 2018 ble budsjetterte salgsinntekter nedjustert fra kr 54 mill. til kr 19 mill., en reduksjon på kr 35 mill. som følge av at oppgjøret for salg av utenriksterminalen til Stavanger havn IKS forventes i 2019/2020. Regnskapsførte salgsinntekter fra arealer og bygninger ved utgangen av året ble kr 13,6 mill. I salgsinntektene for 2018 inngår inntekter fra salg av blant annet oppgjør for opsjonstomt i Forum kr 12, 3 mill., kr 0,8 mill. for salg av tomt i Paradis sør og salg av småsnipper på kr 0,5 mill.

Mottatt kompensasjon for merverdiavgift ble kr 130,3 mill. og var kr 0,8 mill. over justert budsjett.

Statlige overføringer, overføringer med krav til motytelse og andre overføringer ble totalt kr 387,1 mill., dvs. kr 50,9 mill. over budsjett. I overføringene inngår blant annet byggetilskudd for Lervig sykehjem på kr 230 mill. Årsaken til at inntektene ble høyere enn forventet i 2018 er blant annet byggetilskudd for Oddahagen på kr 13 mill. som var forventet i 2019, støtte fra EU til varmesentralen, som er kommunens delprosjekt i Triangulum ble mottatt i 2018 (kr 12,8 mill.) Utbetalingen var forventet å komme i 2019, men ble mottatt i 2018. Det er også mottatt utbyggerbidrag for prosjekter hvor inntektene tilhører aktiviteter for tidligere år, mens forsinkelser i overføringene gir en inntekt i 2018.

3.2.2 Investeringsutgifter

Brutto investeringsutgifter eksklusive finanstransaksjoner ble kr 1,1 mrd. i 2018. Det er kr 16 mill. lavere enn justert budsjett. Investeringsprosjekter pågår ofte over mer enn ett kalenderår, slik at budsjett – og regnskapstall må ses samlet over en periode på 2-3 år, fordi avvikene mellom budsjett og regnskap hovedsakelig skyldes tidsforskyvninger, det vil si endret finansiell framdrift.

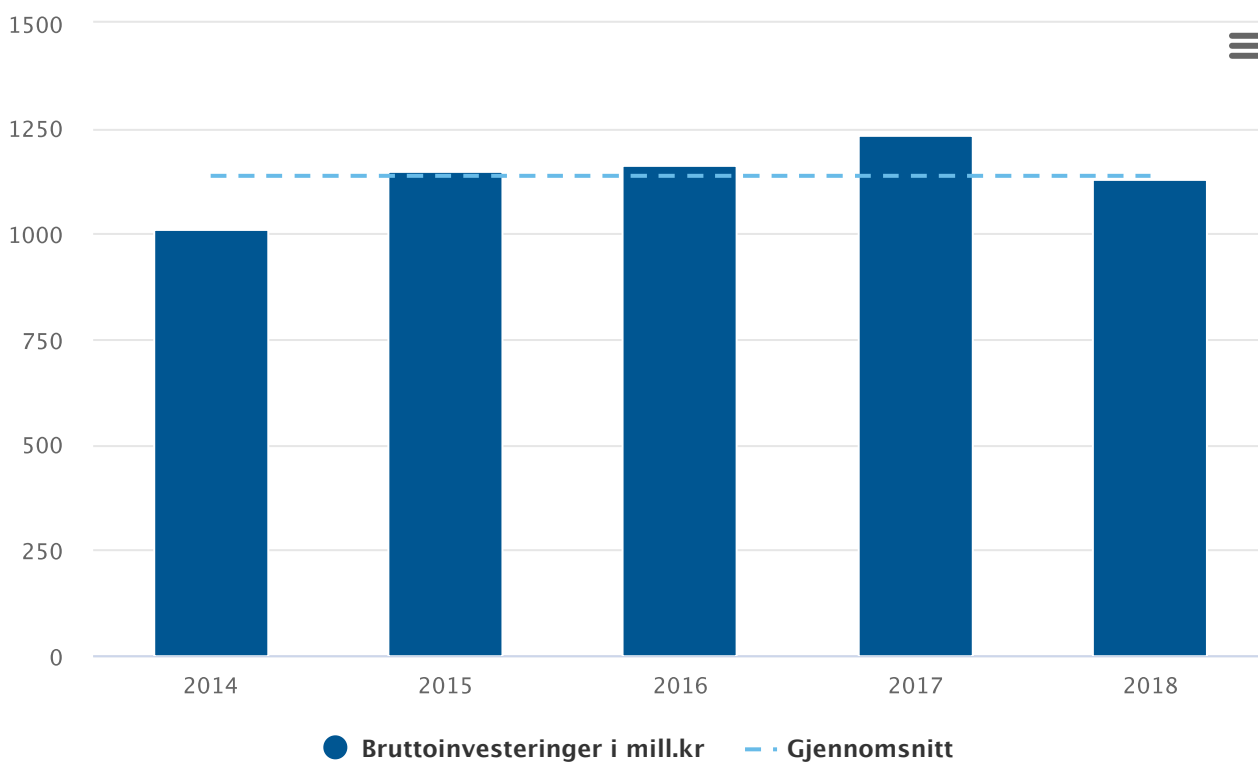
Tidsforskyvninger har ulike årsaker, for eksempel uforutsette forhold i forbindelse med grunnverv, endrede vedtak knyttet til reguleringsplaner, omfattende kontraktsforhandlinger, endret finansieringstidspunkt enn tidligere forutsatt etc.

Byggeprosjekter med størst mindre forbruk i forhold til justert årsbudsjett 2018 var Selveide boliger i bofellesskap (kr 14 mill.), Hetlandshallen dobbelhall (kr 12 mill.), Nylund skole, rehabilitering av fasade (kr 12,5 mill.) og Gautesete skole (kr 7 mill.).

Byggeprosjekter med større merforbruk i forhold til årsbudsjett var Grovgarderober på 6 barnehager (kr 4,2 mill.), Olav Kyrres gate 19 og Stavanger svømmehall (kr 3,6 mill.).

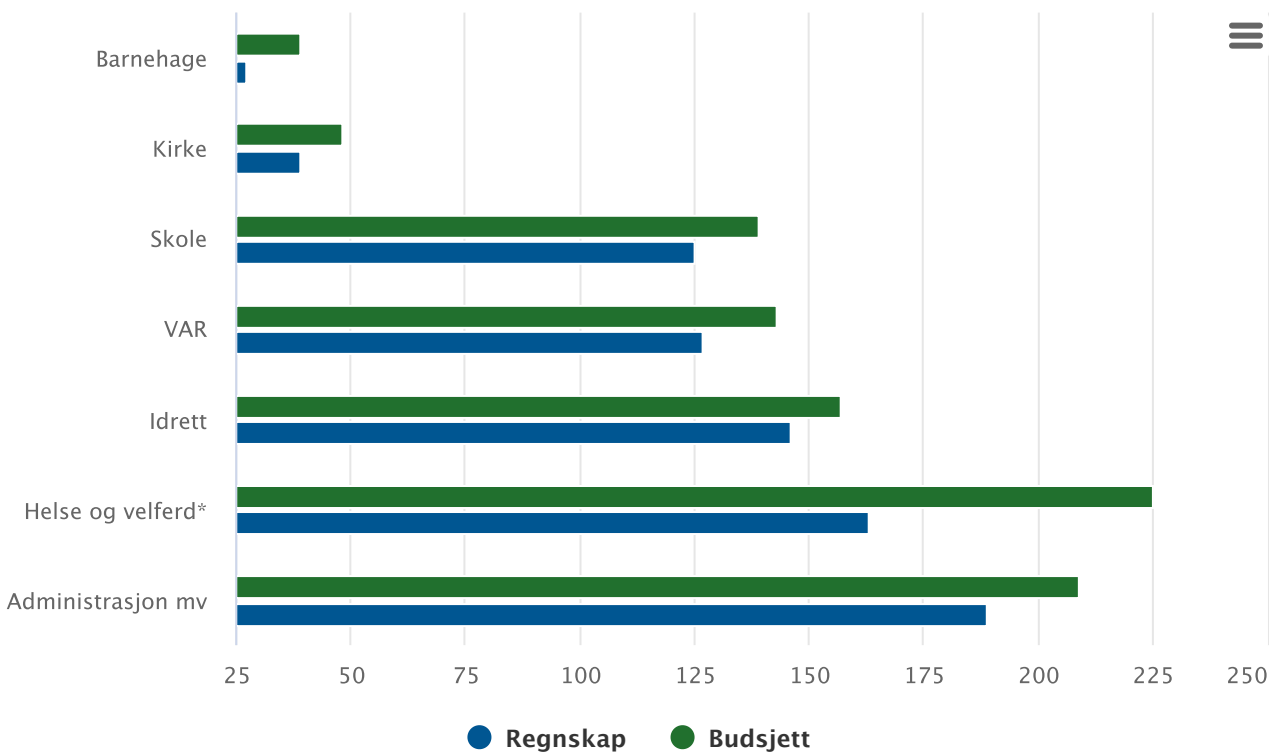
Det gjøres oppmerksom på at prosjektenes merforbruk/mindreforbruk skyldes tidsforskyvninger, og er et avvik i forhold til prosjektenes årsbudsjett. Det innebærer ikke at investeringsprosjektene koster mer eller mindre enn planlagt totalt sett, men det forklarer avviket mellom regnskapsførte brutto investeringsutgifter og brutto investeringsbudsjett.

Bykassens brutto investeringsnivå ekskludert finanstransaksjoner de siste 5 årene framgår av figur 3.4. Gjennomsnittlig årlig investeringsnivå de siste 5 årene har vært på kr 1,14 mrd. Investeringsnivået i 2018 ble like under gjennomsnittet for de siste 5 årene.

Figur 3.4 Brutto investeringer ekskludert finanstransaksjoner 2014-2018. Beløp i hele mill kr.

De samlede investeringene i ulike bygg og anlegg fordeler seg som spesifisert i figur 3.5. Det presiseres at avvikene mellom regnskap og årets budsjett hovedsakelig gjelder finansiell framdrift.

Figur 3.5 Investeringer fordelt etter hovedformål. Beløp i hele mill. kr. * Inkluderer investeringstiltak både i regi av Stavanger kommune og Stavanger boligbygg KF.

De største investeringsprosjektet knyttet til administrasjonslokaler og diverse bygg er *Olav Kyrres gate 19* (kr 81 mill.) og *Tou scene 2. byggetrinn* (kr 56 mill.)

Investeringer i idrettsbygg i 2018 ble kr 146 mill. De største enkeltprosjektene som inngår i denne kategorien er *Stavanger svømmehall*¹ (kr 75 mill.), *Dobbelthall Hetlandshallen* (kr 41 mill.) og *Stavanger idrettshall* (kr 9 mill.)

Investeringsutgifter knyttet til sykehjem/bofellesskap og kommunale boliger utgjorde om lag kr 134 mill. Her inngår blant annet prosjektene *Blidensol sykehjem* (36 mill.), bygging og kjøp av boliger til flyktninger og vanskeligstilte (26 mill.) *Bofellesskap Bjørn farmannsgate* (17 mill.) og *Oddahagen, boliger* (21 mill.)

Investeringene i skolebygg i 2018 utgjorde om lag kr 125 mill. De største investeringsprosjektene som inngår her er *Gautesete skole* (kr 47 mill.), *Hundvåg skole* (kr 26 mill.), *Lunde skole* (kr 13 mill.) og *Kannik skole* (kr 12 mill.)

De største prosjektene knyttet til kirkelig formål i 2018 er *Rehabilitering av Bekkefaret* (kr 22 mill.) og *Domkirken 2025* (kr 17 mill.)

Av barnehagebygg er *Nybygg Tasta barnehage* (kr 9 mill.) og *Grovgarderober flere barnehager* (kr 9 mill.) de største prosjektene i 2018.

Regnskapsskjema 2B gir en detaljert oversikt over investeringsprosjekter i 2018 og forbruket per prosjekt.

Tabell 3.6 viser en oversikt over enkelte byggeprosjekter som ble ferdigstilt i . For de prosjekter hvor sluttregnskap ikke er avlagt innen 31.desember 2018, forutsettes det avlagt i løpet av første halvår 2018.

Prosjekt	Akkumulert regnskap per 31.12.2018	Kostnadsramme
Lunde skole, innvendig ombygging	27,3	28,0
Hundvåg skole	40,0	40,5
Kannik skole	24,2	27,2
Oddahagen, boliger	24,3	25,0
Kari Trestakkvei, boliger	28,4	28,4
Bjørn Farmannsgate, barnebolig	52,1	52,6
Bad på 4 sykehjem, rehabilitering	40,0	40,0
Hetlandshallen, dobbelthall	81,9	88,2
Bekkefaret kirke, rehabilitering	31,1	31,0

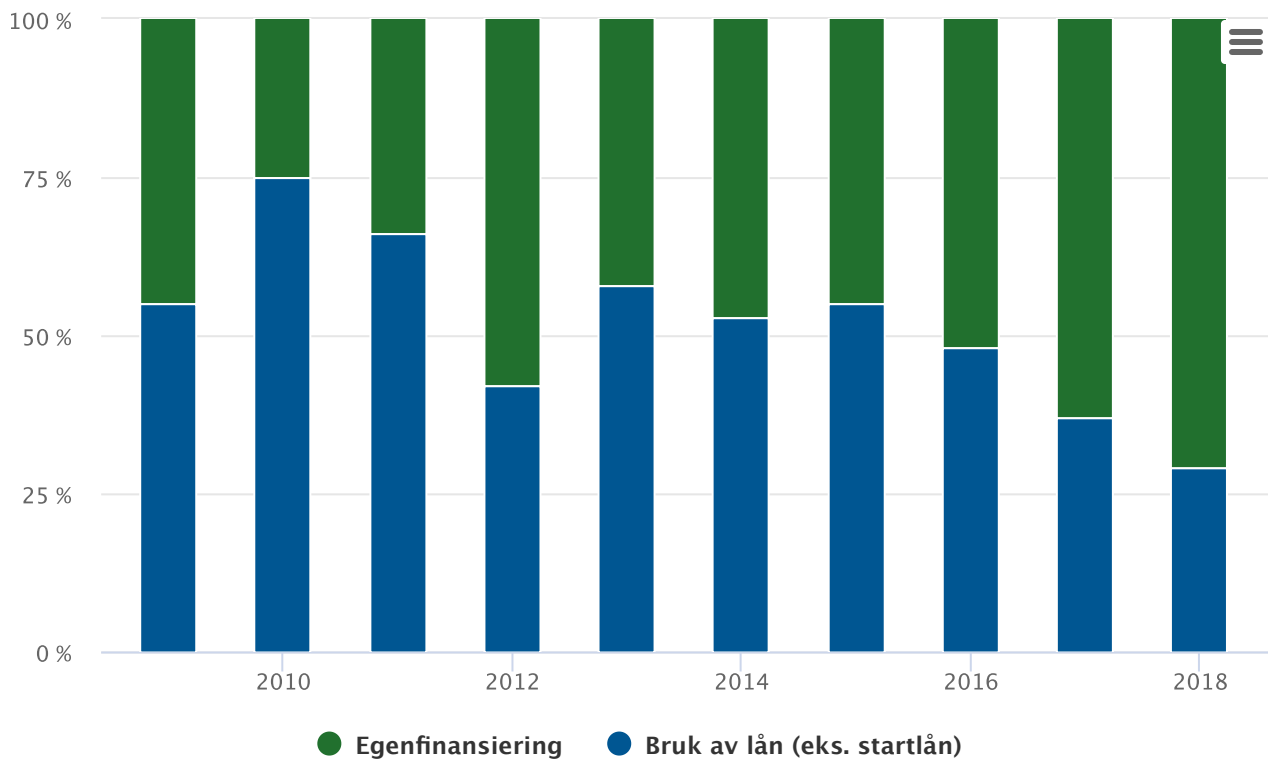
Tabell 3.6 Ferdigstilte prosjekter 2018. Alle tall i mill. kr.

3.2.3 Finansiering av investeringer

Kommunens investeringsutgifter finansieres med låneopptak og egne inntekter. Om lag 29 % av bykassens brutto investeringsutgifter ble finansiert med bruk av lån mens 71 % ble finansiert med diverse inntekter. De største

egenfinansieringskildene var relatert til statlige overføringer (kr 253 mill.), mottatt momskompensasjon (kr 130 mill.), overføring fra drift (kr 167 mill.), avdrag fra Lyse (kr 43,6 mill.) samt bruk av bundne og ubundne investeringsfond (kr 144 mill.).

Figur 3.6 viser utviklingen i finansieringen av brutto investeringsutgifter (ekskludert utlån) med låneopptak og egenfinansiering de siste 10 årene.

Figur 3.6 Utvikling i egen- og lånefinansiering av brutto investeringsutgifter (ekskludert utlån) siste ti år.

3.3 Analyser av driftsregnskapet

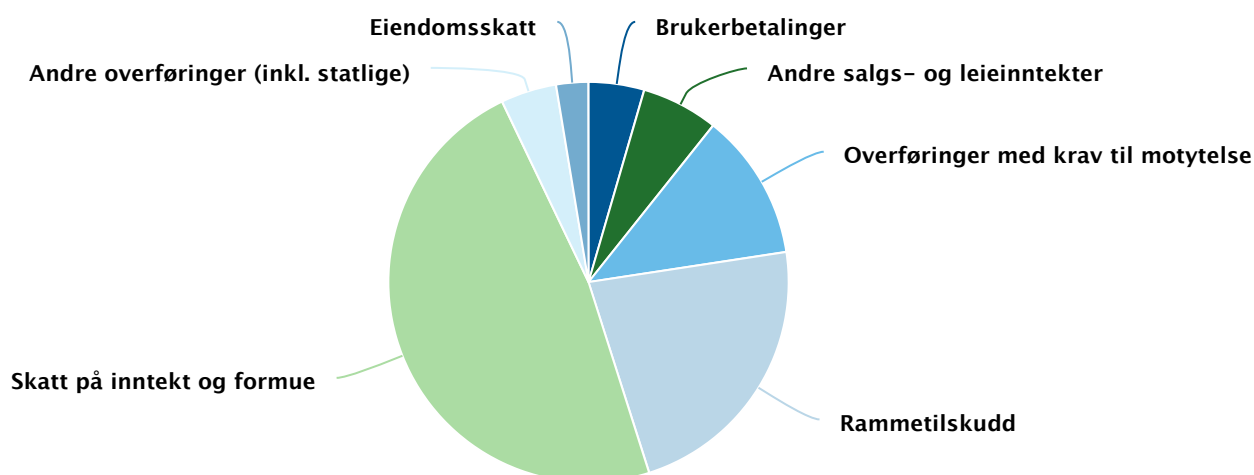
I det følgende presenteres driftsregnskapet for 2018 i form av utdrag fra hovedoversiktene og tilhørende analyser. Vesentlige avvik mellom regnskapet og budsjettet er kommentert.

Avvik som relateres til virksomhetene omtales i tjenestekapitlene i årsrapportens kapittel 5-9.

3.3.1 Driftsinntekter

Kommunens samlede driftsinntekter eksklusive finansinntekter i 2018 ble kr 10 341 mill. Dette er en økning på kr 269 mill. tilsvarende 2,7 % fra 2017. Sett mot justert budsjett 2018 viser regnskapet merinntekter på kr 470 mill. I 2018 er kr 121,1 mill. av driftsinntektene overført til 2019 i form av øremerkede og bundne midler som ikke fullt ut er benyttet i 2018 (tilsvarende i 2017 var kr 126,5 mill.).

Figur 3.7 viser de ulike kildene til inntekter og deres andel av driftsinntektene. Inntekts- og formuesskatt er den største inntektskilden og utgjør om lag 48 % av de totale driftsinntektene i 2018 (49 % i 2017).

Figur 3.7 Forholdet mellom de ulike artene av driftsinntekter for Stavanger kommune 2018

Linje	Driftsinntekter	Regnskap 2018	Justert budsjett 2018	Avvik	Regnskap i % av budsjett	Regnskap 2017
1	Brukerbetalinger	-462 852	-462 769	-83	100	-441 955
2	Andre salg- og leieinntekter	-643 428	-581 530	-61 898	111	-624 518
3	Overføringer med krav til motytelse	-1 226 218	-867 924	-358 294	138,7	-1 104 872
4	Rammetilskudd	-2 328 567	-2 243 300	-85 267	104	-2 145 544
5	Andre statlige overføringer	-348 980	-349 795	815	99,8	-448 556
6	Andre overføringer	-120 396	-101 674	-18 722	120	-99 125
7	Skatt på inntekt og formue	-4 944 822	-4 998 000	53 178	98,9	-4 887 727
8	Eiendomsskatt	-265 555	-266 000	445	100	-319 490
9	Sum driftsinntekter	-10 340 817	-9 870 992	-469 826	105	-10 071 787

Tabell 3.7 Driftsinntekter 2018. Alle tall i tusen kr.

Brukerbetalinger

Brukerbetalingene (linje 1) viser balanse mellom regnskap og budsjett for 2018. Sammenlignet med regnskap 2017 viser brukerbetalingene en økning på kr 21 mill. Dette skyldes både en generell prisvekst på gebyrsatsene og vekst i brukerbetaling sykehjem.

Andre salgs- og leieinntekter

Andre salgs- og leieinntekter er kr 62 mill. mer enn budsjettet. Dette skyldes inntekter tilknyttet Tall Ships race, økte inntekter på idrettshallene, kart og delingstjenester og merinntekter knyttet til vann og avløpsgebyrer.

Overføringer med krav til motytelse

Overføringer med krav til motytelse viser kr 358 mill. mer enn budsjettet. Årsaken til dette er overføring av statlige refusjoner, refusjonsinntekter knyttet til sykefravær samt høyere momsinntekter enn budsjettet. Alle disse forholdene har en tilsvarende utgiftsside. Dette er et relativt stabilt nivå sammenlignet med 2017.

Andre statlige overføringer og andre overføringer

Andre statlige overføringer og andre overføringer viser kr 19 mill. høyere enn budsjett. Merinntekter fra piggdekkavgiften utgjør kr 10 mill. i økte overføringer fra Stavanger Parkeringsselskap KF.

Eiendomsskatt

Eiendomsskatt utgjør kr 265,6 mill. i 2018 og er i tråd med justert budsjett og like i overkant av fjorårets tilsvarende inngang på kr 263,4 mill. når denne måles etter samme regnskapsprinsipper, jf. at fritak eiendomsskatt ikke lenger bruttoføres med en inntekt tilsvarende kostnaden.

Frie inntekter

Frie inntekter (linje 4 og 7) i kommunen består av skatteinntekter og rammetilskudd. Inntektene kan disponeres fritt uten andre føringer fra staten enn gjeldende lover og regelverk. Gjennom inntektssystemet fordeles de frie inntektene til kommunene og til fylkeskommunene. Nærmere utdypning av tallene følger nedenfor.

Frie inntekter (skatt og rammetilskudd)	Regnskap 2018	Opprinnelig vedtatt budsjett 2018	Justert budsjett 2018	Avvik justert budsjett-regnskap	Endring 2017-2018
Skatt på inntekt og formue	-4 944 822	-4 998 000	-4 998 000	53 178	-4 887 727
Rammetilskudd inkl inntektsutjevning					
Rammetilskudd	-2 891 502	-2 882 800	-2 887 300	-4 202	-2 757 753
Inntektsutjevning	562 936	659 700	644 000	-81 064	612 167
Prosjektskjønn	-3 630	0	-3 630	0	-1 100
Sum rammetilskudd	-2 332 196	-2 223 100	-2 246 930	-85 266	-2 146 686

Frie inntekter (skatt og rammetilskudd)	Regnskap 2018	Opprinnelig vedtatt budsjett 2018	Justert budsjett 2018	Avvik justert budsjett-regnskap	Endring 2017-2018
Sum frie inntekter	-7 277 018	-7 221 100	-7 244 930	-32 088	-7 034 413

Tabell 3.8 Frie inntekter 2018. Alle tall i tusen kr

Frie inntekter i Stavanger kommune ble kr 7 277 mill. i 2018 og dermed kr 32,1 mill. høyere enn justert budsjett.

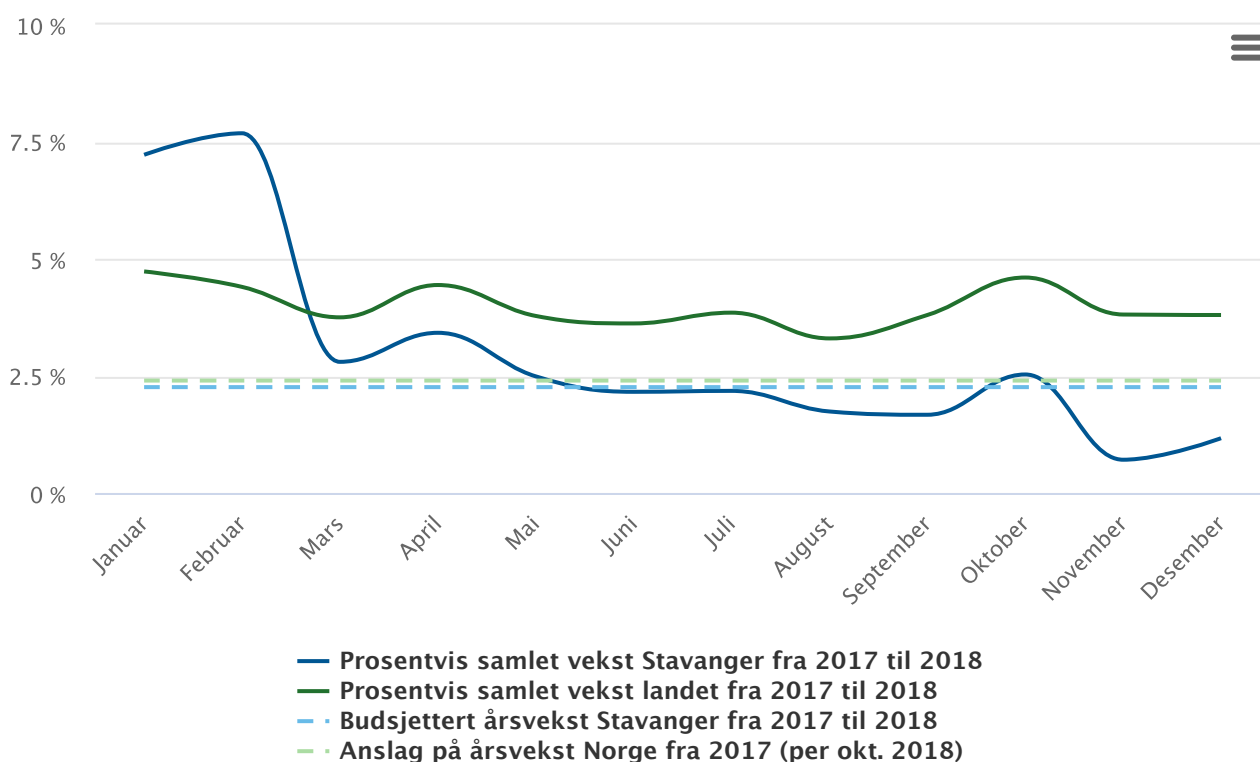
Samlet skatteinngang til Stavanger kommune i 2018 ble kr 4 944,8 mill. Dette er en økning på kr 57,1 mill. (1,2 %) sammenlignet med 2017. Nivået er lavere enn budsjettert årsvekst på 2,3 % og gir dermed mindreinntekter isolert for skatt på kr 53,2 mill. i 2018. Dette må ses i sammenheng med inntektsutjevningen (se eget punkt).

Forskuddstrekket (av løpende ytelser mv.) utgjorde 87 % av all skatteinngang i 2018. Inngangen lokalt økte med kr 72,7 mill. (+1,7 %) sammenlignet med 2017, mens landet hadde en tilsvarende vekst på 4,2 %. Budsjettprognosen lokalt la til grunn en litt høyere vekst i 2018, jf. lavere arbeidsledighet og forventninger om økt sysselsetting.

*Forskuddsskatten*¹ i Stavanger ble på kr 414,6 mill. og er det laveste nivået i løpet av siste ti år. Inngangen ble 6,4 % lavere enn i 2017, mens landet erfarte en marginal vekst. *Restanseinngangen* ble 5,6 % høyere enn fjoråret.

Samlet skatteinngang for kommunene i 2018 ble på kr 162,5 mrd. og gir en vekst på 3,8 % og dermed over den anslåtte årsveksten på 2,4 % for kommunene i 2018 (jf. forslag til statsbudsjett 2019).

Figur 3.8 viser samlet skattevekst per måned i 2018 for Stavanger kommune og for kommunene samlet.

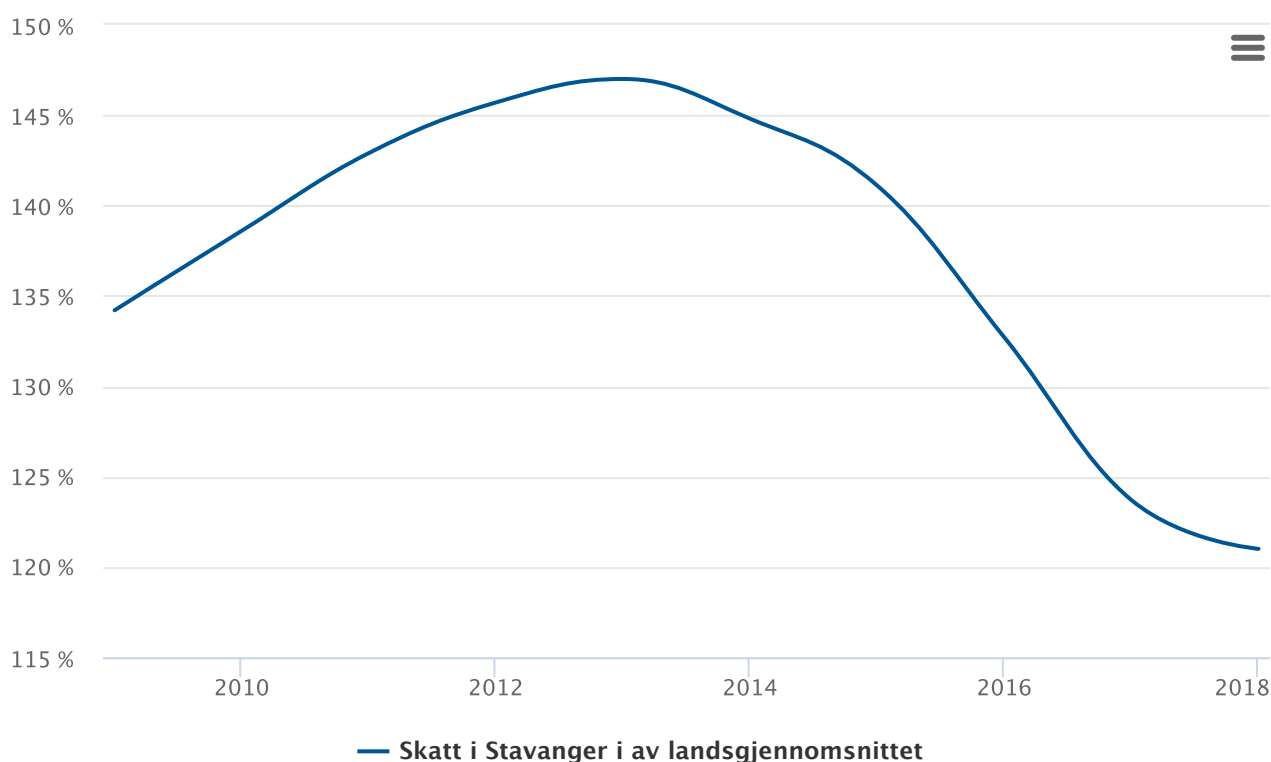
Figur 3.8 Akkumulert skattevekst per måned i 2018

Lavere skatteinngang lokalt

- Ulik vekst i demografi; Stavanger erfarte tilnærmet nullvekst i den yrkesaktive aldersgruppen på 23-66 år, mens landet fikk halve innbyggerveksten i denne aldersgruppen. (Stavanger og landet utviklet seg tilnærmet relativt likt med reduksjon i aldersgruppen 0-22 år og vekst i aldersgruppen 67 år og over.)
- Sysselsettingsandelen i Stavanger er fortsatt like under landsgjennomsnittet (per 4. kvartal 2018 (sysselsatte i prosent av befolkningen 15-74 år)).
- Skatteetatens endringer i oppbygging av skattemanntallet for «Utland» fra 2017 medførte korreksjonseffekt i 2018 for tidligere uberettigede inntektsføringer til Stavanger kommune.
- Antall uføre og andelen uføre utgjør av aktuell befolkningsgruppe vokser i sterkere grad i Stavanger kommune enn for landet siste to år.
- Arbeidsledigheten i 2018 var 0,5-1,0 prosentpoeng lavere for landet enn for Stavanger (lokalt fallende kurve).
- Ulik profil for utbytteuttak (til beskatning) lokalt kontra nasjonalt.
- Gjennomsnittlig ligningsverdi bolig steg med hhv. 6,7 % og 5,7 % på landsbasis i 2016 og 2017, mens den for Stavanger først falt med 6 % og deretter kun steg med 4,3 %. Dette gir utslag i formuesbeskatningen (kommunal andel).

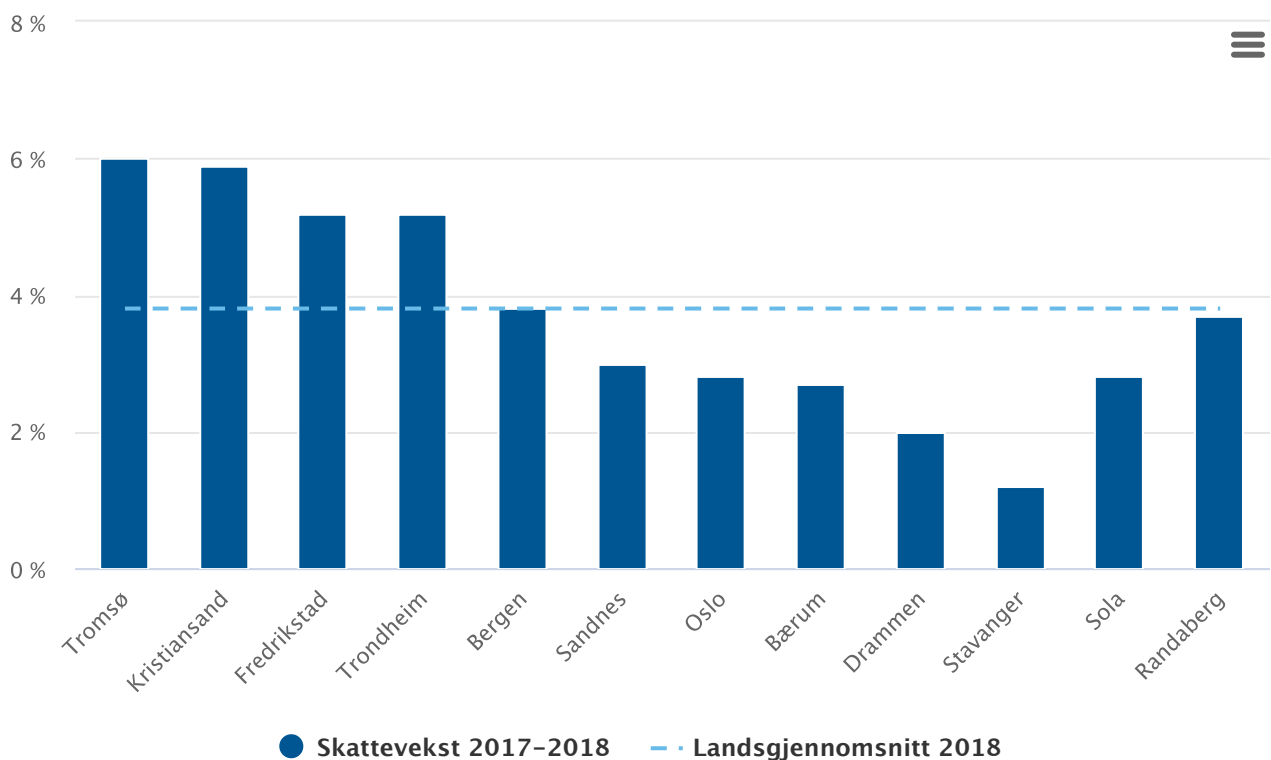
Økningen i nasjonal skatteinngang medfører en lavere skatteutjevning for Stavanger kommune sammenlignet med tidligere år. Budsjettet ble justert i henhold til prognosene per andre tertial 2018. Endelig nivå på skatteinngangen medførte et lavere krav om inntektsutjevning for Stavanger kommune. Skatteutjevningen havnet på kr 562,9 mill. og dermed kr 81,1 mill. lavere enn justert budsjett og kr 49,2 mill. lavere enn i 2017.

Stavanger kommune oppnådde skatteinntekter på kr 37 140 per innbygger i 2018, en økning på 0,9 % fra 2017. På landsbasis økte skatteinntektene per innbygger med 3,1 % til kr 30 693 per innbygger. Dette ga Stavanger kommune skatteinntekter på 121,0 % av landsgjennomsnittet og innebærer en nedgang fra nivået på 123,7 % i 2017. Stavanger sin skatteinngang i 2018 utviklet seg i positiv retning. De siste fem årene har skatteutviklingen lokalt vært på et lavere nivå enn tilsvarende utvikling for kommunene samlet. Utviklingen framkommer i figur 3.9 og viser skatt i prosent av landsgjennomsnittet over tid.

Figur 3.9 Skatteinntekt per innbygger i Stavanger i prosent av landsgjennomsnittet

Figur 3.10 viser skattevekst i ASSS-kommunene og nabokommunene. Skatteveksten i Stavanger ble på 1,2 %, mens Sola kommune oppnådde 2,8 % og Sandnes kommune 3,0 % skattevekst. Øvrige åtte ASSS-kommuner hadde vekstrater i intervallet 2,0 % til 6,0 %. Snittet for ASSS-kommunene ble 3,3 % sammenlignet med 3,8 % for landet.

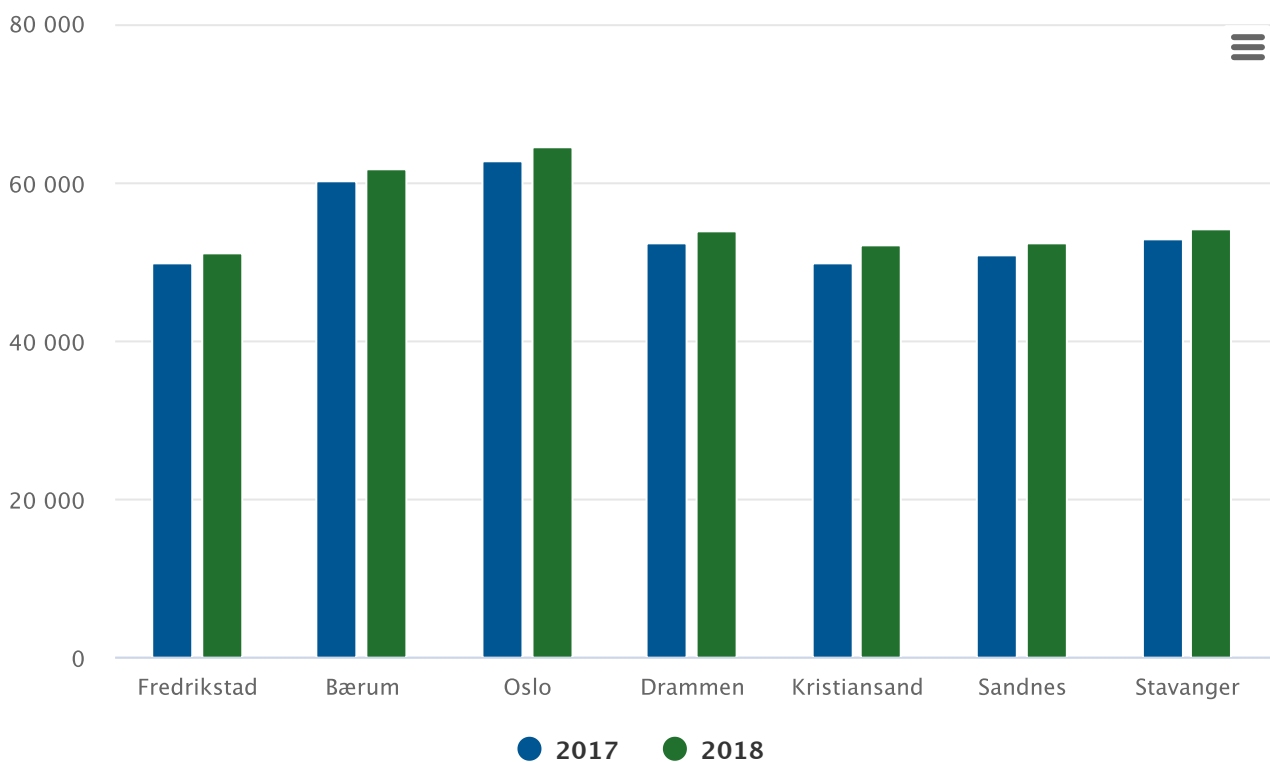

Figur 3.10 Skattevekst ASSS-kommuner, nabokommuner og landsgjennomsnittet 2018

Med betydelig lavere skattevekst for Stavanger kommune de siste årene sammenlignet med landet og de andre storbyene, har Stavanger kommune havnet nedover på listen over skatteinntekt per innbygger i kommunen. Stavanger falt fra niende plass i 2013 til tjuende plass i 2018 (attende plass i 2017).

Av storbyene ligger Bærum kommune høyest som nummer fem på listen over de meste skattesterke kommunene i 2018 (med et snitt på 164,8 %) og Oslo kommune ligger på åttende plass med 136,3 %. Øverst står de fire kraftkommunene Bykle, Modalen, Eidfjord og Sirdal.

Figur 3.11 viser frie inntekter (skatt og rammetilskudd) per innbygger i 2017 og foreløpige regnskapstall for 2018 i ASSS-kommunene og gjennomsnitt for landet. I inntektssystemet blir skatteinntektene utjevnet. I tillegg foregår en tildeling av øvrige elementer i rammetilskuddet etter nærmere bestemte kriterier. Samlet medfører dette at snittet i Oslo ligger høyest av ASSS-kommunene og utgjør en vesentlig andel inn i landsgjennomsnittet.

Figur 3.11 Frie inntekter per innbygger

3.3.2 Driftsutgifter

Samlet viser driftsutgiftene et merforbruk i forhold til budsjett på kr 343,3 mill. og en vekst på 3,3 % fra 2017. Dette resultatet må sees i sammenheng med merinntekter på tjenesteområdene, herunder refusjonsinntekter eller øremerkede tilskudd som ikke er budsjettert inn. Hver virksomhet (innen tjenesteområdene) forholder seg til netto driftsramme hvor både utgifter og inntekter er en del av totalbildet. Se [kapittel 3.3.6](http://arsrapport2018.stavanger.kommune.no/3-okonomisk-resultat/#3-3-6-resultat-per-tjenesteomrade) for nærmere omtale av tjenesteområdene.

Linje	Driftsutgifter	Regnskap 2018	Justert budsjett 2018	Avvik	Regnskap i % av budsjett	Regnskap 2017
1	Lønnsutgifter	4 657 866	4 472 972	184 894	104 %	4 364 878

Linje	Driftsutgifter	Regnskap 2018	Justert budsjett 2018	Avvik	Regnskap i % av budsjett	Regnskap 2017
2	Sosiale utgifter	1 193 497	1 211 902	-18 405	98 %	1 150 710
3	Kjøp av varer og tj som inngår i tj.produksjon	1 188 613	1 206 844	-18 231	98 %	1 067 083
4	Kjøp av tjenester som erstatter tj.produksjon	2 010 653	1 896 561	114 092	106 %	2 006 405
5	Overføringer	874 995	942 081	-67 086	93 %	912 268
6	Avskrivninger	392 360	325 161	67 199	121 %	483 378
	Sum driftsutgifter	10 317 983	10 055 521	262 462	103 %	9 984 722

Tabell 3.9 Driftsutgifter 2018. Alle tall i tusen kr

Lønn og sosiale utgifter

Lønn og sosiale utgifter (linje 1 og 2) viser et merforbruk på kr 166 mill. i forhold til budsjett 2018. Budsjettavviket må ses i sammenheng med refusjoner fra trygdeforvaltningen (sykepenges og svangerskap) og når disse inntektene er inkludert viser regnskapet at lønn og sosiale utgifter har et mindre forbruk på kr 38 mill. Dette kan skyldes mindre utgifter til pensjon enn forutsatt. Videre må dette også sees i sammenheng med kjøp av varer og tjenester som inngår i tjenesteproduksjonen, da virksomhetene har full frihet til å styre innenfor disse postene samlet.

Kjøp av varer og tjenester som inngår i kommunens tjenesteproduksjon

Kjøp av varer og tjenester som inngår i kommunens tjenesteproduksjon (linje 3) viser et mindre forbruk på til sammen kr 18 mill. i 2018. Virksomhetene ser i stor grad linjene innenfor sitt budsjettområde under ett. Refusjonsinntekter knyttet til sykefravær blir blant annet benyttet til å leie inn vikarer fra eksterne leverandører som blir bokført som tjenester som inngår i kommunens tjenesteproduksjon.

Kjøp av tjenester som erstatter kommunal tjenesteproduksjon

Kjøp av tjenester som erstatter kommunal tjenesteproduksjon (linje 4) viser et merforbruk i forhold til budsjett 2018 på kr 114 mill., og er stabil i forhold til 2017. Budsjettavviket skyldes i all hovedsak en økning i kjøp fra eksterne leverandører ved helse og sosialkontorene og høyere kjøp fra kommunale foretak enn budsjettet.

Overføringer

Overføringer (linje 5) viser et mindre forbruk på kr 67 mill. i forhold til budsjett 2018 og utgjør en reduksjon på 4,1 % fra 2017 .

Avskrivninger

Avskrivninger (linje 6) utgjør kr 91 mill. lavere nivå i 2018 sammenlignet med 2017, og kr 67 mill. høyere enn budsjettet. Dette har ingen praktisk betydning på resultatlinjene til kommunen da avskrivninger nulles ut før netto

driftsresultat beregnes.

3.3.3 Pensjonsutgifter

Premieavvik

Avviket mellom pensjonspremien og beregnede pensjonskostnader føres som premieavvik. Dersom pensjonspremien er høyere enn pensjonskostnader, betyr dette et positivt premieavvik som inntektsføres i det aktuelle regnskapsåret og utgiftsføres deretter med like store årlige beløp over 7 år.

Negativt premieavvik framkommer når premien er lavere enn pensjonskostnadene. Negativt premieavvik utgiftsføres i det aktuelle regnskapsåret og inntektsføres deretter over 7 år. Hensikten med ordningen er å sikre jevnere belastning av pensjonsutgifter i regnskapene. På kort sikt er det beregnet pensjonskostnad som får resultateffekt, mens det på lang sikt er pensjonspremien som får resultateffekt.

Regelverket er de senere årene endret i forhold til antall år et premieavvik kan tilbakeføres på. Premieavvik som har oppstått før 2011 amortiseres over 15 år. Premieavvik opparbeidet fra og med 2014 tilbakeføres over 7 år mens avvik i årene mellom skal føres over 10 år. Føringsprinsippene ble innført med effekt fra 2002.

Pensjonsberegningene for 2018 ble foretatt før 2017-regnskapet ble avlagt for pensjonsselskapene. Dette resulterer i en del svingninger i prognosene fra kommunens pensjonsleverandører sett opp mot de årlige budsjettforutsetningene. Blidensol er innlemmet for fullt i 2018 og uten historisk premieavvik (grunnet deres tidligere regnskapsbestemmelser). Høye premier motsvares av tilsvarende høye inntektsføringer av premieavvik. Kommunen har oppnådd en samlet netto besparelse i kommunens regnskap sammenlignet med sentralt budsjett i størrelsesorden kr 32 mill. (inkludert arbeidsgiveravgift).

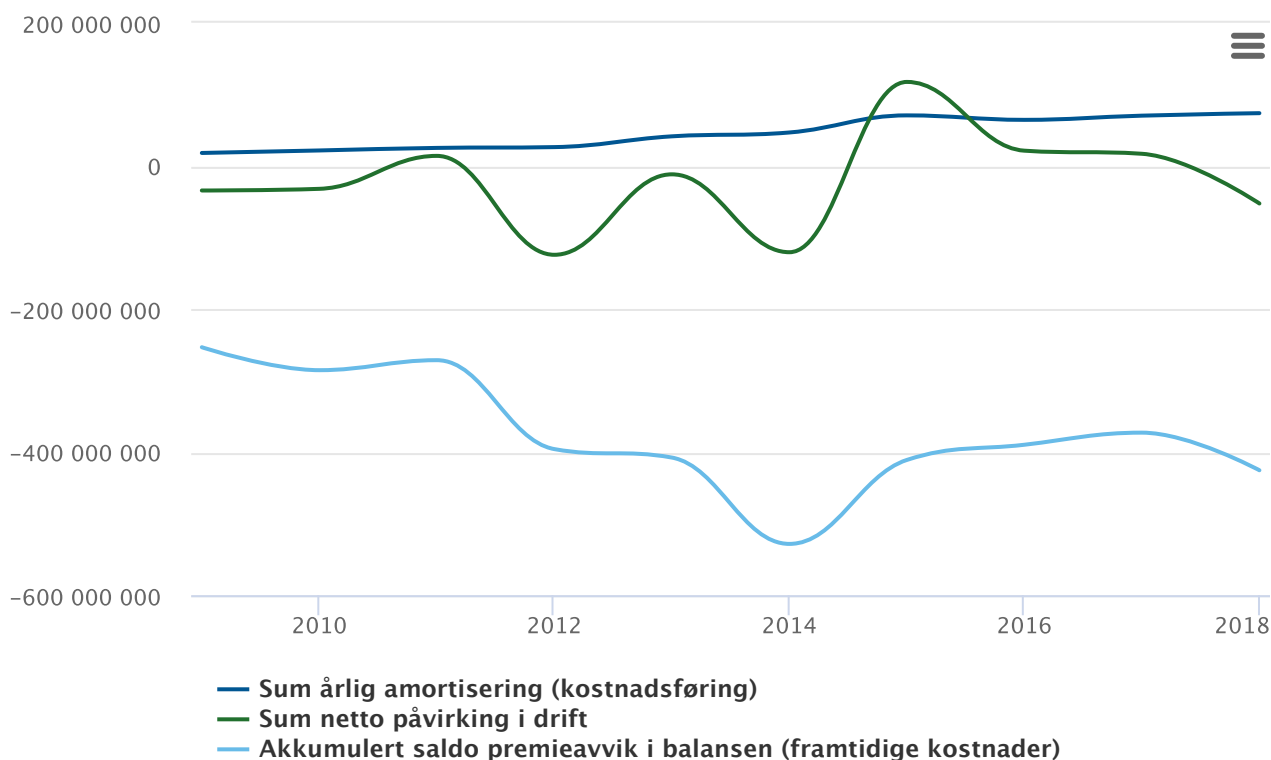
Pensjonspremier på kr 758,0 mill. er i 2018 tilført pensjonsleverandørene til kommunen, herav er kr 108,5 mill. betalt av premiefond (se note 5). Pensjonspremiene er 18 % høyere enn i 2017, hvor særlig de økte reguleringspremiene (grunnet høyere lønnsvekst) bidrar til vekst. I 2018 ble pensjonskostnadene i Stavanger kommune beregnet til å være kr 110,6 mill. lavere enn netto pensjonspremier. Differansen som kalles positivt premieavvik er inntektsført i regnskapet. Amortisering av tidligere års premieavvik utgjør kr 64,6 mill. og er kostnadsført i henhold til budsjett. Samlet netto *inntekts*føring av premieavvik i 2018 er kr 52,6 mill. Til sammenligning ga ordningen i 2017 en kostnadsføring på kr 16,9 mill. Forskjellen utgjør kr 69,5 mill. i resultatforbedring.

I Stavanger kommune har pensjonspremiene vært gjennomgående høyere enn de beregnede pensjonskostnadene de siste årene, med unntak av 2015. Dette har medført betydelige inntektsføringer av premieavvik over flere år og tilsvarende finansiering av tjenestene i driften.

Akkumulert premieavvik for Stavanger bykasse utgjør kr 426,1 mill. per 31. desember 2018 og viser en økning på kr 52,6 mill. fra året før. Disse utgiftene må tilbakebetales og dekkes inn i driftsbudsjettene over de neste 7 årene. Figur 3.12 viser utviklingen i premieavviket, både den årlige tilbakeføringen av tidligere premieavvik, samt netto resultateffekt av denne amortiseringen og føringen av årets nye premieavvik, i årene 2009 til 2018.

Stavanger kommune har satt av kr 184,5 mill. i eget disposisjonsfond for å dekke opp deler av denne forpliktelsen.

Akkumulert premieavvik samlet for kommunene har økt fra nivået på kr 25,0 mrd i 2017. til kr 26,9 mrd. i 2018

Figur 3.12 Utvikling av premieavvik 2009-2018 i mill kr. Akkumulert saldo premieavvik er her vist med negativt fortegn for å vise historiske inntektsføringer og framtidige kostnader

3.3.4 Eksterne finanstransaksjoner

Tabell 3.10 gir en oversikt over kommunens finansinntekter og -utgifter, som består av rente- og avdragsutgifter, renteinntekter, utbytte og avkastning fra finansforvaltningen. Summen av eksterne finanstransaksjoner utgjør en mindreutgift på kr 25,7 mill. mot justert budsjett 2018. Mindreutgiften er i stor grad knyttet til økte renteinntekter.

Linje	Eksterne finanstransaksjoner. Alle tall i 1000 kr.	Regnskap 2018	Justert budsjett 2018	Avvik	Regnskap i % av budsjett	Regnskap 2017
1	Renteinntekter, utbytte og mottatte avdrag	-425 650	-407 956	-17 694	104.3%	-400 351
2	Rente- og avdragsutgifter og andre finansutgifter	579 518	587 519	-8 001	98.6%	592 162
3	Sum eksterne finanstransaksjoner	153 868	179 563	-25 695		191 811

Tabell 3.10 Eksterne finanstransaksjoner. Alle tall i tusen kr.

Renteutgifter på kommunens innlån inkludert nettoeffekt av rentebytteavtaler ble kr 4,6 mill. lavere enn budsjettet. Avdragsutgifter på kommunens innlån ble kr 6,1 mill. lavere enn budsjett. Rente- og avdragsutgifter knyttet til investeringslån er lavere enn budsjettet blant annet som følge av at lånerammen for 2018 ikke ble fullt ut disponert. Netto renteinntekter knyttet til startlån ble kr 0,5 mill. lavere enn budsjett.

Utbytte fra Lyse AS utgjorde kr 218,4 mill. i 2018 (eierandel på 43,68 %). Utbytte fra ODEON Kino Stavanger/Sandnes AS ble på kr 2,7 mill. (eierandel på 33,15 %). Stavanger kommune har videre mottatt kr 1 mill. i utbytte fra Renovasjonen IKS (eierandel på 50 %).

Renteinntekter fra bankinnskudd ble kr 12,2 mill. høyere enn budsjett. Gjennomsnittlig likviditet på konsernkonto var på kr 2,02 mrd. i 2018, noe som er kr 298 mill. høyere enn i 2017. Renteinntekter fra ansvarlig lån i Lyse AS ble kr 0,6 mill. høyere enn budsjett. Urealisert tap på kr 1,2 mill., netto realisert tap på kr 8,2 mill. og direkteavkastning på kr 16,9 mill. ga en samlet netto avkastning fra finansforvaltningen på kr 7,5 mill. i 2018. For en nærmere omtale av finansforvaltningen vises det til [kapittel 3.6](http://arsrapport2018.stavanger.kommune.no/3-okonomisk-resultat/3-6-finansforvaltning/) og *Årsrapport 2018 – Likviditets- og låneforvaltning*.

3.3.5 Netto driftsresultat og regnskapsmessig årsresultat

Netto driftsresultat framkommer med kr 261,3 mill. Dette kr 300,4 mill. bedre enn justert budsjett. Se linje 1 i tabell 3.11. Midlene er benyttet til egenfinansiering av årets investeringer (jf. overføring) med kr 167,3 mill., langsiktig oppbygging av disposisjonsfond med kr 140,8 mill. Justert for en netto bruk av bundne driftsmidler fra fond med kr 28,5 mill. og kr 12,2 mill. fra vekstfondet, samt føring av +-3 % (mer- og mindreforbruk) på virksomhetene mellom årene, gir dette et regnskapsmessig overskudd med kr 200,0 mill. i 2018.

Linje	Netto driftsresultat og årsresultat - driftsregnskapet	Regnskap 2018	Justert budsjett 2018	Avvik	Regnskap i % av budsjett	Regnskap 2017
1	Netto driftsresultat	-261 326	39 111	-300 437	-668 %	443 205
2	Bruk av tidligere års mindreforbruk	-178 148	-178 148	0	100 %	159 387
3	Bruk av disposisjonsfond	-156 245	-115 557	-40 688	135 %	78 580
4	Bruk av bundne fond	-149 568	-149 808	240	100 %	80 075
5	Sum bruk av avsetninger	-483 961	-443 513	-40 448	109 %	318 042
6	Overført til investeringsregnskapet	167 295	167 295	0	100 %	179 667
7	Avsetning til disposisjonsfond	256 840	201 618	55 222	127 %	276 920
8	Avsetninger til bundne fond	121 139	35 489	85 650	341 %	126 512
9	Sum avsetninger	545 274	404 402	140 872	135 %	583 099
10	Årsresultat, regnskapsmessig mindreforbruk	-200 013	0			178 148

Tabell 3.11 Årsresultat 2018. Alle tall i tusen kr.

Samlet bruk av tidligere oppsparte midler var på kr 484,0 mill. i 2018 (linje 5) mens de samlede avsetningene til fond og overføring til investeringsregnskapet ble kr 545,3 mill. (linje 9). Overføringen til investeringene utgjør om lag 1,6 % av driftsinntektene i 2018 (tilsvarende 1,8 % i 2017) og er et viktig bidrag til å holde egenfinansieringsgraden oppe og skape en bærekraftig økonomi på sikt.

Avvikene mellom regnskapsført og budsjettet bruk av disposisjonsfond (linje 3) og avsetning til disposisjonsfond (linje 7) skyldes at inntil 3 % av årets mer- og mindreforbruk fra virksomhetene er ført iht. delegasjonsreglementet og uten tilsvarende budsjettjustering. Budsjettet er justert for bystyrets vedtak i saken om årsregnskapet 2017 om å styrke fondet og for bruk av disposisjonsfondet i tertialsakene.

Ubrukte øremerkede midler er avsatt til bundne driftsfond, jf. regelverket, med kr 121,1 mill. (linje 8). Her inngår blant annet netto ubrukte tilskuddsmidler til engangskostnader i forbindelse med kommunesammenslåingen med til sammen kr 31,5 mill.

Årets regnskapsmessige mindreforbruk disponeres av bystyret ved behandling av årsregnskapet og årsrapporten for 2018.

3.3.6 Resultat per tjenesteområde

Regnskapsresultatet på tjenesteområdene viser samlet sett et positivt avvik på kr 77,9 mill. av en netto budsjetttramme på kr 7,15 mrd. Dette tilsvarer en forbruksprosent på 98,9. Det har vært høy oppmerksomhet på økonomistyring også i 2018.

Tjeneste områdene	Regnskap 2018	Budsjett 2018	Avvik i kr	Forbruk i %	Regnskap 2017
Oppvekst og utdanning	3 223 335	3 228 817	-5 482	99,8	3 066 019
Helse og velferd	2 746 449	2 764 446	-17 997	99,3	2 649 140
By- og samfunnsplanlegging	59 514	66 021	-6 507	90,1	48 844
Bymiljø og utbygging	541 774	567 118	-25 344	95,5	487 009
Innbygger- og samfunnskontakt	219 907	229 248	-9 341	95,9	235 826
Stab og støttefunksjoner	284 364	297 601	-13 237	95,6	270 814
Sum	7 075 343	7 153 251	-77 908	98,9	6 757 653

Tabell 3.12 Hovedtall per tjenesteområde. Alle tall i tusen kr.

Oppvekst og utdanning

Regnskapsresultatet samlet for Oppvekst og utdanning viser et mindre forbruk på kr 5,4 mill. av en netto budsjetttramme på kr 3,22 mrd. Dette utgjør en forbruksprosent på 99,8.

Oppvekst og utdanning	Regnskap 2018	Budsjett 2018	Avvik i kr	Forbruk i %	Regnskap 2017
Stab Oppvekst og utdanning	35 876	35 970	-94	99,7	29 353
Barnehage	1 048 155	1 049 042	-887	99,9	1 020 240
Ressurssenter for styrket barnehagetilbud	89 306	84 693	4 613	105,4	79 496
Grunnskole	1 317 012	1 315 069	1 943	100,1	1 224 347

Oppvekst og utdanning	Regnskap 2018	Budsjett 2018	Avvik i kr	Forbruk i %	Regnskap 2017
Johannes læringscenter	186 463	188 612	-2 149	98,9	166 454
Stavanger kulturskole	39 776	39 473	303	100,8	37 114
Pedagogisk-psykologisk tjeneste	43 575	46 910	-3 335	92,9	42 537
Ungdom og fritid	71 006	71 489	-483	99,3	70 893
Helsestasjon og skolehelsetjenesten	78 473	80 890	-2 417	97	74 938
EMbo	63 456	72 284	-8 828	87,8	86 531
Barnevernstjenesten	250 238	244 385	5 853	102,4	234 116
Sum Oppvekst og utdanning	3 223 335	3 228 817	-5 482	99,8	3 066 019

Tabell 3.13 Oppvekst og utdanning. Alle tall i tusen kr.

Regnskapsresultatet for grunnskolene og barnehagene i Stavanger, som har de største budsjetttrammene innenfor Oppvekst og utdanning, viser tilnærmet balanse.

Utfordringene i 2018 har vært knyttet til ressurscenteret for styrket barnehage og barnevern. Dette skyldes økt mengde barn med rett på spesialpedagogisk hjelp og økt antall akutt plasseringer i barnevernet. Ytterligere årsaksforklaringene redegjøres for i kap 5.

Mindreforbruket på EMbo skyldes redusert mottak av enslige mindreårige flyktninger med påfølgende avvikling av botilbud.

Helse og velferd

Regnskapsresultatet samlet for Helse- og velferd viser et mindreforbruk på kr 17,9 mill. av en netto budsjetttramme på kr 2,76 mrd. Dette utgjør en forbruksprosent på 99,3.

Helse og velferd	Regnskap 2018	Budsjett 2018	Avvik i kr	Forbruk i %	Regnskap 2017
Helse- og sosialkontor	666 128	642 918	23 210	103,6	653 104
NAV	298 813	304 178	-5 365	98,2	300 706
Fysio- og ergoterapitjenesten	64 380	67 621	-3 241	95,2	61 728
Helsehuset i Stavanger	23 237	23 355	-118	99,5	17 619
Hjemmebaserte tjenester	90 707	90 021	686	100,8	85 247
Bofellesskap	417 785	416 113	1 672	100,4	435 259
Alders- og sykehjem	837 069	848 982	-11 913	98,6	820 298
Stavanger legevakt	59 792	55 225	4 567	108,3	49 847

Helse og velferd	Regnskap 2018	Budsjett 2018	Avvik i kr	Forbruk i %	Regnskap 2017
Rehabiliteringsseksjonen	46 726	47 412	-686	98,6	46 984
Arbeidstreningssesksjonen	13 032	13 668	-636	95,3	12 711
Boligkontoret	7 414	7 927	-513	93,5	7 053
Flyktningsseksjonen	32 067	32 117	-50	99,8	27 650
Dagsenter og avlastningsseksjonen	223 247	218 097	5 150	102,4	138 012
Tekniske hjemmetjenester	2 443	2 320	123	105,3	888
Krisesenteret i Stavanger	12 994	12 637	357	102,8	12 688
Sentrale midler levekår	-156 624	-128 123	-28 501	122,2	-126 789
Sentrale midler legetjeneste	72 102	74 647	-2 545	96,6	68 018
Stab Helse og velferd	35 135	35 331	-196	99,4	38 119
Sum Helse og velferd	2 746 449	2 764 446	-17 997	99,3	2 649 140

Tabell 3.14 Helse og velferd. Alle tall i tusen kr.

De største utfordringene i 2018 har vært knyttet til tjenestene ved helse og sosialkontorene. Det fremkommer en kostnadsvekst både på pleie i hjemmet og på kjøp av tjenester fra eksterne leverandører. Det har vært en vekst på 90 % fra 2017 til 2018 i antall utskrivningsklare pasienter fra SUS.

Utgiftene tilknyttet sosialhjelpen viser en utflating.

Mindreforbruket på alders og sykehjem skyldes i all hovedsak merinntekter tilknyttet brukerbetaling, og mindreforbruket på sentrale midler levekår skyldes merinntekter tilknyttet ressurskrevende tjenester.

Det vises for øvrig til analyser for alle virksomhetsområdene i kap. 6.

By- og samfunnsutvikling

Regnskapsresultatet samlet for By- og samfunnsplanlegging viser et mindreforbruk på kr 6,5 mill. av en netto budsjetttramme på kr 66 mill. Dette utgjør en forbruksprosent på 90,1.

By- og samfunnsplanlegging	Regnskap 2018	Budsjett 2018	Avvik i kr	Forbruk i %	Regnskap 2017
Stab By- og samfunnsplanlegging	7 163	10 828	-3 665	66,2	6 720
Byggesaksavdelingen	3 071	3 024	47	101,6	972
Byutvikling	22 397	25 411	-3 014	88,1	27 874
Beredskap og samfunnsutvikling	11 396	12 120	-724	94	6 025

By- og samfunnsplanlegging	Regnskap 2018	Budsjett 2018	Avvik i kr	Forbruk i %	Regnskap 2017
Kart og digitale tjenester	15 488	14 638	850	105,8	7 253
Sum By- og samfunnsplanlegging	59 514	66 021	-6 507	90,1	48 844

Tabell 3.15 By- og samfunnsplanlegging. Alle tall i tusen kr.

Mindreforbruket skyldes i all hovedsak merinntekter for Byutvikling, samt høyere turnover og sykefravær enn forventet.

Bymiljø og utbygging

Regnskapsresultatet samlet for Bymiljø og utbygging viser også et mindre forbruk på kr 25,3 mill. av en netto budsjetttramme på kr 567 mill. Dette utgjør en forbruksprosent på 95,5.

Bymiljø og utbygging	Regnskap 2018	Budsjett 2018	Avvik i kr	Forbruk i %	Regnskap 2017
Stab Bymiljø og utbygging	4 656	6 484	-1 828	71,8	4 369
Juridisk	11 195	12 236	-1 041	91,5	9 562
Stavanger Eiendom	265 137	272 584	-7 447	97,3	245 787
Park og vei	173 236	166 328	6 908	104,2	144 840
Idrett	100 511	102 848	-2 337	97,7	90 975
Vannverket	-536	0	-536	0	-132
Avløpsverket	-1 406	0	-1 406	0	-12
Renovasjon	122	140	-18	87,2	102
Plan og anlegg	-301	0	-301	0	-347
Miljø	-10 828	6 484	-17 312	-167	-8 148
Triangulum	-11	14	-25	-79,7	13
Sum Bymiljø og utbygging	541 774	567 118	-25 344	95,5	487 009

Tabell 3.16 Bymiljø og utbygging. Alle tall i tusen kr.

Hovedårsaken til mindreforbruket er inntekter tilknyttet piggdekkavgiften. Merforbruket på Park og vei skyldes betydelige utgifter til vintervedlikehold vinteren 2017/18. Stavanger Eiendom har et mindreforbruk som følge av økte leieinntekter, samt forsinkelse på en del prosjekter. Merinntektene på Idrett skyldes økte leieinntekter og salg fra idrettsanleggene.

Det vises for øvrig til analyser for alle virksomhetene i kap. 8.

Innbygger- og samfunnskontakt

Regnskapsresultatet samlet for Innbygger- og samfunnskontakt viser et mindre forbruk på kr 9,3 mill. av en netto budsjettramme på kr 229 mill. Dette utgjør en forbruksprosent på 95,9.

Innbygger- og samfunnskontakt	Regnskap 2018	Budsjett 2018	Avvik i kr	Forbruk i %	Regnskap 2017
Smartby	8 744	10 026	-1 282	87,2	2 806
Næring	7 094	9 938	-2 844	71,4	37 678
Kommunikasjon	9 137	9 819	-682	93,1	9 000
Kultur	166 900	170 012	-3 112	98,2	163 458
Innbyggerservice	16 248	16 456	-208	98,7	13 553
Stab Innbygger- og samfunnskontakt	2 145	2 642	-497	81,2	
Politisk sekretariat	9 639	10 355	-716	93,1	9 330
Sum Innbygger- og samfunnskontakt	219 907	229 248	-9 341	95,9	235 826

Tabell 3.17 Innbygger- og samfunnskontakt. Alle tall i tusen kr.

Det har vært vakante stillinger i tjenesteområdet i store deler av året og særlig innenfor næringsavdelingen. Mindreforbruket hos Kultur skyldes blant annet at vaktmesterboligen på Holmeegenes ikke er realisert i 2018.

Stab og støttefunksjoner

Regnskapsresultatet samlet for Stab og støttefunksjoner viser et mindre forbruk på kr 13,2 mill. av en netto budsjettramme på kr 297 mill. Dette utgjør en forbruksprosent på 95,6.

Stab og støttefunksjoner	Regnskap 2018	Budsjett 2018	Avvik i kr	Forbruk i %	Regnskap 2017
Kommuneadvokat	5 903	6 081	-178	97,1	5 572
Stab og støtte	278 461	291 520	-13 059	95,5	265 423
Sum Stab og støttefunksjoner	284 364	297 601	-13 237	95,6	270 814

Tabell 3.18 Stab og støtte. Alle tall i tusen kr.

Mindreforbruket innenfor stab- og støttefunksjoner skyldes merinntekter tilknyttet lærlinger på opplæringskontoret, merinntekter knyttet til vertskommunesamarbeidet hos kemneren, forsinkelser i prosjekter ved Stavanger byarkiv og mindretgifter enn budsjettert hos IT-avdelingen. For øvrig har året vært preget av en generell forsiktighet i forhold til en forventning om en gevinstrealisering inn mot nye Stavanger.

3.4 Analyser av balanseregnskapet

Balanseregnskapet viser den bokførte verdien av kommunens eiendeler per 31. desember 2018, og hvordan eiendelene er finansiert med egenkapital og gjeld. Hovedoversikt over balanseregnskapet er vist i tabell 3.19.

Hovedoversikt - Balanse		Noter	Regnskap 2018	Regnskap 2017
	EIENDELER			
1	Anleggsmidler		27 518 137	26 001 548
2	Faste eiendommer og anlegg	7	13 546 585	13 003 615
3	Utstyr, maskiner og transportmidler	7	682 618	618 395
4	Utlån	11	2 655 955	2 682 166
5	Konserninterne langsiktige fordringer	11, 16	880 112	884 591
6	Aksjer og andeler	12	792 469	718 273
7	Pensjonsmidler	5	8 960 397	8 094 508
8	Omløpsmidler		3 134 132	3 051 878
9	Kortsiktige fordringer	13, 16	571 762	589 200
10	Premieavvik	5	426 146	372 805
11	Aksjer og andeler	14	0	0
12	Obligasjoner	14	522 160	525 346
13	Kasse, postgiro, bankinnskudd		1 614 064	1 564 527
14	SUM EIENDELER		30 652 268	29 053 426
	EGENKAPITAL OG GJELD			
15	Egenkapital		10 397 540	9 384 620
16	Disposisjonsfond	10	644 294	543 698
17	Bundne driftsfond	10	166 895	195 410
18	Ubundne investeringsfond	10	29 395	80 400
19	Bundne investeringsfond	10	59 548	109 474
20	Regnskapsmessig mindreforbruk	17	200 013	178 148
21	Kapitalkonto	24	9 337 237	8 317 331
22	Endring i regnskapsprinsipp som påvirker AK Drift	15	-39 841	-39 841
23	Langsiktig gjeld		18 570 373	18 062 900

Hovedoversikt - Balanse		Noter	Regnskap 2018	Regnskap 2017
24	Pensjonsforpliktelser	5	10 356 908	9 927 872
25	Ihendehaverobligasjonslån	9	5 130 000	4 790 000
26	Sertifikatlån	9	0	150 000
27	Andre lån	9	3 019 465	3 131 028
28	Konsernintern langsiktig gjeld	9, 16	64 000	64 000
29	Kortsiktig gjeld		1 684 356	1 605 906
30	Annen kortsiktig gjeld	16	1 684 356	1 605 906
31	SUM EGENKAPITAL OG GJELD		30 652 268	29 053 426
	MEMORIAKONTI			
32	Memoriakonto		442 328	431 277
33	Ubrukte lånemidler		421 535	410 003
34	Andre memoriakonti		20 793	21 275
35	Motkonto til memoriakontiene		-442 328	-431 277

Tabell 3.19 Hovedoversikt balanseregnskapet. Alle tall i tusen kr.

3.4.1 Eiendeler

Sum eiendeler (anleggs- og omløpsmidler) var på kr 30,7 mrd. per 31. desember 2018, noe som er kr 1,6 mrd. (5,5 %) høyere enn per 31. desember 2017.

Anleggsmidler

Anleggsmidler er de eiendelene kommunen har til varig eie eller bruk. Anleggsmidlene består av faste eiendommer, anlegg, utstyr, maskiner, transportmidler o.l. Bokført verdi av anleggsmidlene var på kr 27,5 mrd. ved utgangen av 2018. Dette er en økning på kr 1,5 mrd. (5,8 %) fra kr 2017.

Bokført verdi på faste eiendommer, anlegg, maskiner mv. ble samlet økt med kr 607 mill. Pensjonsmidlene økte med kr 866 mill., konserninterne langsiktige fordringer er redusert med kr 4 mill., mens aksjer og andeler økte med kr 74 mill. blant annet som følge av kjøp av Hagltårnet Næring AS. Utlån ble redusert med kr 26 mill. Kommunens utlån består hovedsakelig av ansvarlige lån til Lyse AS og startlån. Per 31. desember 2018 var ansvarlig lån til Lyse AS på kr 874 mill. og startlånene på kr 1,7 mrd.

Omløpsmidler

Omløpsmidlene omfatter kortsiktige fordringer, premieavvik, aksjer og andeler, obligasjoner, bankinnskudd o.l. Bokført verdi av omløpsmidlene var på kr 3,1 mrd. per 31. desember 2018, noe som er en økning på kr 82 mill. (2,7 %)

fra 2017. Akkumulert premieavvik var per 31. desember 2018 på kr 426 mill. Dette er framtidige pensjonskostnader som skal utgiftsføres de neste 7 år. Akkumulert premieavvik er økt med kr 53 mill. fra 2017. Premieavviket er nærmere omtalt i [kapittel 3.3.3](http://arsrapport2018.stavanger.kommune.no/3-okonomisk-resultat/3-3-analyser-av-driftsregnskapet/3-3-3-pensjonsutgifter/) og note 5. Bokført verdi av kommunens obligasjoner var på kr 522 mill., og er dermed redusert med kr 3 mill. fra 2017. Kommunens kasse og bankinnskudd var på kr 1,61 mrd. Økt bankinnskudd på kr 50 mill. er et resultat av blant annet reduksjon i kortsiktige fordringer og økning i ubrukte lånemidler.

3.4.2 Egenkapital og gjeld

Egenkapital

Bokført egenkapital var per 31. desember 2018 på totalt kr 10,4 mrd., noe som er kr 1 013 mill. (10,8 %) høyere enn ved utgangen av 2017. Av den samlede egenkapitalen utgjorde disposisjonsfond kr 644 mill., bundne driftsfond kr 167 mill., samt ubundne og bundne investeringsfond på henholdsvis kr 29 mill. og kr 60 mill. Regnskapsmessig mindreforbruk på kr 200,0 mill. er tilført egenkapitalen. Disponering av regnskapsmessig mindreforbruk vedtas av bystyret ved behandling av årsregnskap 2018.

Den resterende egenkapitalen representeres av kapitalkonto. Aktivering av fast eiendom og anlegg samt av- og nedskrivninger føres mot kapitalkonto. I tillegg føres kjøp/salg av aksjer og andeler, avdrag på lån, netto endring i pensjonsforpliktelse mv. Kapitalkonto var per 31. desember 2018 på kr 9,3 mrd., noe som utgjør en økning på kr 1 mrd. fra 2017. For nærmere spesifisering av kapitalkonto vises det til note 23 i årsregnskapet.

Fond

Samlede fond er i løpet av 2018 redusert med netto kr 28,9 mill. Investeringsfond er redusert med kr 100,9 mill., bundne driftsfond er redusert med kr 28,5 mill. og disposisjonsfondet er økt med kr 100,6 mill. Disposisjonsfond ble tilført kr 181,1 mill. grunnet regnskapsmessig mindreforbruk i 2017. Saldo og bevegelser i løpet av året vises i tabell 3.20 og i note 10.

Fond	Disposisjonsfond	Bundet driftsfond	Ubundet investeringsfond	Bundet investeringsfond	Sum fond
Inngående balanse 1.1.	543 698	195 410	80 400	109 475	928 983
Avsetninger	256 840	121 139	29 895	13 565	421 439
Bruk av fondsmidler i driftsregnskapet	-156 244	-149 568	0	0	-305 812
Bruk av fondsmidler i investeringsregnskapet	0	-86	-80 900	-63 492	-144 478
Utgående balanse 31.12.	644 294	166 895	29 395	59 548	900 132

Tabell 3.20 Oversikt over de ulike fond som Stavanger kommune har i 2018 og årets bevegelser. Alle tall i tusen kr.

Disposisjonsfond

Samlede disposisjonsfond utgjør 6,2 % av driftsinntektene i 2018 mot 5,4 % i 2017. Disposisjonsfond kan benyttes til drifts- og investeringsformål etter vedtak av bystyret eller ved delegert fullmakt og er per 31.12.2018 inndelt som følger av tabell 3.21.

Disposisjonsfond	Regnskap 31.12.2018	Regnskap 31.12.2017
Vekstfond	21 350	33 500
Pensjonsfond	184 535	54 387
FOU-fond ROP-lidelser	10 000	
Miljøfond	13 000	
Nye Stavanger - Kompetanse	4 710	5 000
Digitaliseringsfond	100 000	100 000
Flyktning - Integreringsmidler	37 050	37 050
Asylant - vertskommune	2 300	2 300
Kursreguleringsfond	59 200	59 200
Disposisjonsfond - generelt	212 149	252 261
Sum disposisjonsfond	644 294	543 698

Tabell 3.21 Oversikt over disposisjonsfond i Stavanger kommune per 31.12.2018. Alle tall i tusen kr.

Det frie disposisjonsfondet reduseres med kr 13,7 mill. i 2019 med bakgrunn i netto tilbakeføring til virksomhetene grunnet +/- 3 % i 2018, med forbehold om vedtak av bystyret. Fondene samlet vil deretter ha en saldo på kr 630,6 mill. og utgjør dermed en økonomisk buffer mot uforutsette svingninger og risiko, samt framtidige kostnader.

Øvrige fond

Bundne drifts- og investeringsfond har midler knyttet til bestemte formål som ikke kan endres. Ved utgangen av 2018 utgjør bundne driftsfond kr 166,9 mill. Herav utgjør selvkostfond om lag kr 43,6 mill. og kommunesammenslåingsprosjektet Nye Stavanger kr 31,5 mill.

Ubundet investeringsfond er til fri disposisjon til investeringsformål. Ved nyttår står kr 29,4 mill. igjen som ubrukte ubundne investeringsmidler.

Gjeld

Langsiktig gjeld var per 31. desember 2018 på kr 18,6 mrd. Dette er en økning på kr 507 mill. (2,8 %) fra 2017. Pensjonsforpliktelser og annen langsiktig gjeld utgjør henholdsvis kr 429 mill. og kr 78 mill. av denne økningen. Det vises til note 5 i regnskapet for en nærmere redegjørelse for økningen i netto pensjonsforpliktelser. Det bemerkes at pensjonsforpliktelsene per 31. desember 2018 var kr 1,4 mrd. høyere enn pensjonsmidlene. Kortsiktig gjeld ble økt med kr 78 mill. fra 2017 til 2018.

Det gjenstod kr 422 mill. i ubrukte lånemidler per 31. desember 2018. Dette omfatter både udisponerte startlån og investeringslån.

3.5 Likviditet og soliditet

3.5.1 Likviditet

Likviditetsgrad

Forholdet mellom omløpsmidler og kortsiktig gjeld kalles likviditetsgraden. Nøkkeltallene forteller noe om kommunens evne til å dekke sine kortsiktige forpliktelser med utgangspunkt i alle eller de mest likvide omløpsmidlene.

Likviditetsgrad

Forholdet mellom omløpsmidler og kortsiktig gjeld kalles likviditetsgraden. Nøkkeltallene forteller noe om kommunens evne til å dekke sine kortsiktige forpliktelser med utgangspunkt i alle eller de mest likvide omløpsmidlene.

Likviditetsgrad 1

Likviditetsgrad 1 tar utgangspunkt i alle omløpsmidlene. Her bør nøkkeltallet være større enn 2, fordi noen av omløpsmidlene kan være mindre likvide. Tabell 3.22 viser utviklingen i likviditetsgrad 1 de siste fem årene. Likviditeten er litt svekket per 31. desember 2018. Likviditetsgrad 1 svekkes ytterligere dersom nøkkeltallet korrigeres for akkumulert premieavvik. Korrigert likviditetsgrad 1 var per 31. desember 2017 på 1,6.

	2014	2015	2016	2017	2018
Likviditetsgrad 1	1,3	1,47	1,64	1,9	1,86

Tabell 3.22 Likviditetsgrad 1

Likviditetsgrad 2

Likviditetsgrad 2 tar utgangspunkt i de mest likvide omløpsmidlene, og her bør nøkkeltallet være større enn 1. De mest likvide omløpsmidlene er kasse, bank og markedsbaserte plasseringer som er klassifisert som omløpsmidler, og som raskt kan omgjøres i kontanter.

	2014	2015	2016	2017	2018
Likviditetsgrad 2	0,53	0,78	1,03	1,3	1,27

Tabell 3.23 Likviditetsgrad 2

Det fremgår av tabellene at den likvide situasjonen i bykassen er styrket de siste årene. Likviditetsgradene måles ved årsskiftet, og sier ikke noe om likviditeten gjennom året. Likviditetssituasjonen gjennom året er nærmere omtalt i [kapittel 3.6](http://arsrapport2018.stavanger.kommune.no/3-okonomisk-resultat/3-6-finansforvaltning/).

3.5.2 Soliditet

Soliditet

Begrepet soliditet kan forklare kommunens evne til å tåle framtidige underskudd eller tap. Gjeldsgraden og egenkapitalprosenten gir informasjon om soliditeten. Egenkapitalprosenten gir informasjon om hvor stor andel av kommunens samlede eiendeler som er finansiert med egenkapital

	2014	2015	2016	2017	2018
Egenkapitalprosent	31 %	31,30 %	30,70 %	32,30 %	33,90 %

Tabell 3.24 Egenkapitalprosent

Egenkapitalprosenten var per 31. desember 2018 på 33,9 %. Som det framgår av tabell 3.23 så har egenkapitalprosenten vært relativt stabil de senere årene. Den resterende andelen av kommunens eiendeler er finansiert med fremmedkapital/lån.

I de kommunale regnskapsforskriftene er det ikke fastsatt krav med hensyn til hvor stor egenkapitalprosenten, likviditetsgraden og gjeldsgraden bør være. Man bør imidlertid være oppmerksom på utviklingen i disse indikatorene. Et betydelig investeringsnivå med tilhørende høyt låneopptak vil over tid bidra til å svekke soliditeten.

3.5.3 Arbeidskapital

Kommunen må ha en viss likvid beholdning siden inn- og utbetalinger ikke kommer på samme tidspunkt. Størrelsen på denne beholdningen vil være avhengig av størrelsen på inn- og utbetalinger. Likviditeten til kommunen er preget av stor variasjon gjennom året. Kommunen benytter likviditetsbudsjettering for å styre likviditeten så optimalt som mulig gjennom året. I perioder med god likviditet kan likvide midler plasseres eksempelvis i verdipapirmarkedet med ulik tidshorisont.

Differansen mellom omløpsmidler og kortsiktig gjeld (arbeidskapitalen) i balanseregnskapet gir også uttrykk for kommunens likvide situasjon. I tabell 3.24 vises endringen i omløpsmidler fra 2009-2018 og endringen i kortsiktig gjeld i samme tidsrom. Summen av disse to endringene viser hvor mye arbeidskapitalen har endret seg fra år til år. Dette framkommer av den nederste linjen i tabellen. Arbeidskapitalen ble styrket med kr 4 mill. i 2018 som følge av at omløpsmidlene økte mer enn den kortsiktige gjelden.

ENDRING I ARBEIDSKAPITAL	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Omløpsmidler 01.01.	1 880 309	1 563 605	1 488 410	1 808 859	1 967 785	1 830 669	2 021 564	2 364 347	2 757 607

ENDRING I ARBEIDSKAPITAL	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Omløpsmidler 31.12	1 563 605	1 488 410	1 808 859	1 967 785	1 830 669	2 021 564	2 364 347	2 757 607	3 051 878
Endring omløpsmidler	-316 704	-75 195	320 449	158 926	-137 116	190 895	342 783	393 260	294 272
Kortsiktig gjeld 01.01.	1 317 334	1 266 014	1 183 027	1 469 130	1 545 440	1 484 948	1 555 837	1 613 167	1 686 290
Kortsiktig gjeld 31.12	1 266 014	1 183 027	1 469 130	1 545 440	1 484 948	1 555 837	1 613 167	1 686 290	1 605 906
Endring i kortsiktig gjeld	-51 320	-82 987	286 103	76 310	-60 492	70 889	57 330	73 123	-80 384
Endring i arbeidskapital	-265 384	7 792	34 346	82 616	-76 624	120 006	285 454	320 136	374 656

Tabell 3.25 Endring i arbeidskapital 2009-2018. Alle tall i tusen kr.

Siden ordningen med premieavvik ble innført i 2002, har de innbetalte pensjonspremiene hovedsakelig vært høyere enn de beregnede pensjonskostnadene. Differansen betegnes som premieavvik. Som følge av at det er pensjonskostnadene som utgiftsføres i regnskapene, har regnskapsresultatene de senere år ofte vist for positive beløp. Akkumulert premieavvik balanseføres som omløpsmidler. Som følge av at premieavviket ikke representerer reelle verdier, har utviklingen i arbeidskapital/likviditet også vist for gunstige tall.

Arbeidskapitalen per 31. desember 2018 var på kr 1,0 mrd. dersom det korrigeres for premieavviket på kr 426 mill. En økning i akkumulert premieavvik på kr 53 mill. medførte at den korrigert arbeidskapitalen ble svekket kr 50 mill. fra 2017 til 2018. Per 31. desember 2018 var premieavviket ca. 14 % av omløpsmidlene, noe som er en økning på 1,5 prosentpoeng fra 2017. I tabell 3.25 vises utviklingen i korrigert arbeidskapital i perioden 2009-2018.

Arbeidskapital 2009-2018	31.12.2009	31.12.2010	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2014	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2017
Omløpsmidler 31.12	1 563 605	1 488 410	1 808 860	1 967 785	1 830 669	2 021 564	2 364 347	2 757 607	3 051 878
Kortsiktig gjeld 31.12	1 266 014	1 183 027	1 469 130	1 545 440	1 484 948	1 555 837	1 613 167	1 686 290	1 605 906
Arbeidskapital	297 591	305 383	339 730	422 345	345 721	465 727	751 181	1 071 317	1 445 972
Herav premieavvik	253 430	285 507	271 538	395 791	407 617	528 271	410 950	389 913	426 250

Arbeidskapital 2009-2018	31.12.2009	31.12.2010	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2014	31.12.2015	31.12.2016
Korrigert arbeidskapital	44 161	19 876	68 192	26 554	-61 896	-62 544	340 230	681 000
Endring i arbeidskapital ihht. regnskap	-265 383	7 792	34 347	82 615	-76 624	120 006	285 454	320 000
Endring / korrigert arbeidskapital	-299 809	-24 285	48 316	-41 638	-88 450	-648	402 774	341 000

Tabell 3.26 Arbeidskapital 2009-2018, korrigert for premieavvik. Alle tall i tusen kr.

3.5.4 Utvikling i kommunens lånegjeld

Langsiktig lånegjeld har økt med 232 % de siste ti årene. Kommunen har i denne perioden hatt et gjennomsnittlig investeringsnivå på over kr 1 mrd. per år, en gjennomsnittlig egenfinansiering lavere enn målsettingen på 50 % og en betydelig økning i opptak av startlån. Tabell 3.27 gir en oversikt over utviklingen i langsiktig lånegjeld ekskl. pensjonsforpliktelser, startlån, ubrukte lånemidler og lån der staten yter kompensasjon for renter og avdrag.

Utvikling i lånegjeld, tall i mill. kr	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Langsiktig lånegjeld eksklusiv pensjonsforpliktelser	3 535	4 044	4 802	5 347	5 743	6 234	6 909	7 417	7 798	8 135	8 213
- Videre utlån / startlån	377	630	893	1 014	1 231	1 400	1 571	1 784	1 860	1 908	1 950
- Ubrukte lånemidler	267	77	136	90	211	176	300	374	290	410	422
- Lån ifm. Eldre - og psykiatriplanen	328	314	301	287	273	259	245	231	218	204	190
- Lån ifm. Reform 97	27	23	20	16	12	9	6	2	2	0	0
- Lån skolebygg (staten betjener rentene)	239	222	473	456	438	421	403	372	353	323	290
- Lån kirkebygg (staten betjener rentene)	46	46	79	79	85	83	80	140	145	139	164
Korrigert sum lånegjeld i mill. kroner	2 251	2 732	2 900	3 405	3 493	3 886	4 304	4 514	4 930	5 151	5 198

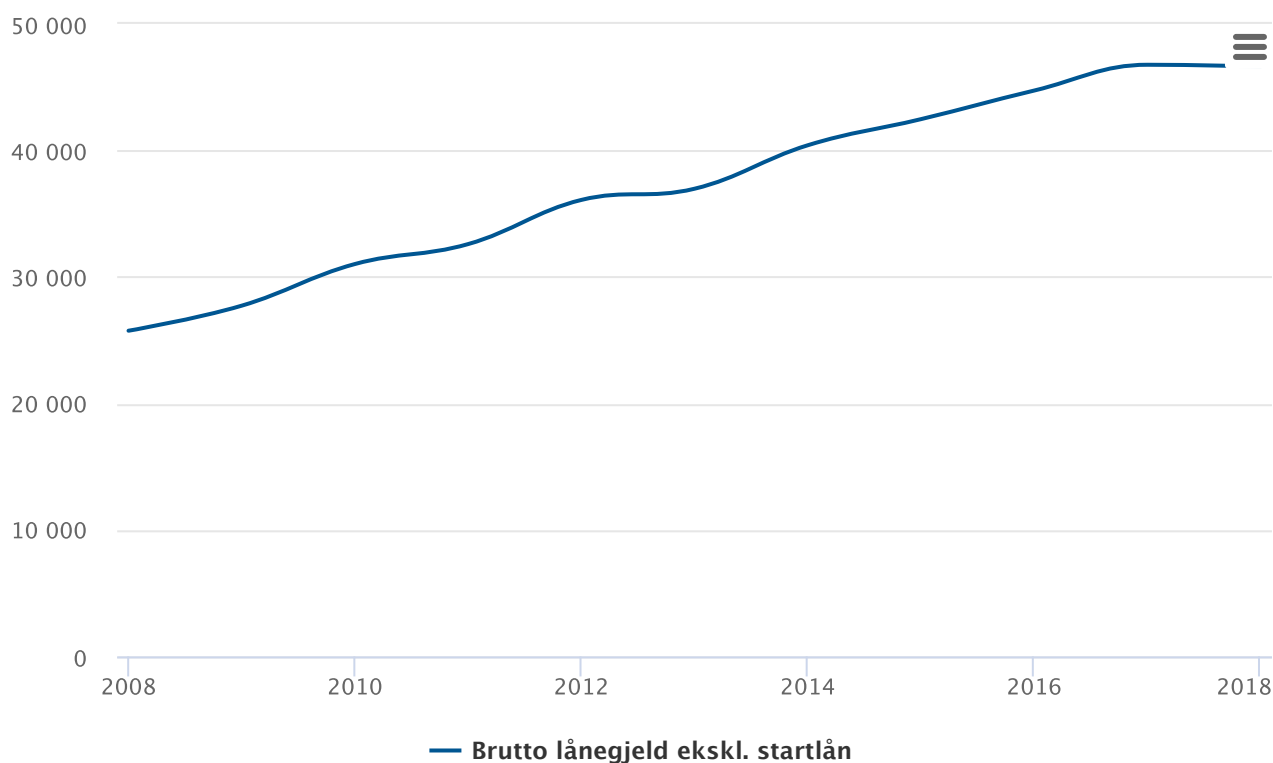
Tabell 3.27 Utvikling i lånegjeld. Alle tall i mill. kr.

Det mottas kompensasjon fra staten som dekker renter og avdrag på en relativt stor andel av kommunens lånegjeld. Det ytes kompensasjon for renter og avdrag på lån knyttet til *Eldre - og psykiatriplanen* og kompensasjon for renter på lån knyttet til investeringer i skole- og kirkebygg.

Brutto lånegjeld økte med kr 78 mill. fra 2017 til 2018. Økningen utgjør differansen mellom nye lån og betalte avdrag det aktuelle året. Lånegjelden økte med kr 47 mill. dersom det korrigeres for startlån, ubrukte lånemidler og lån der

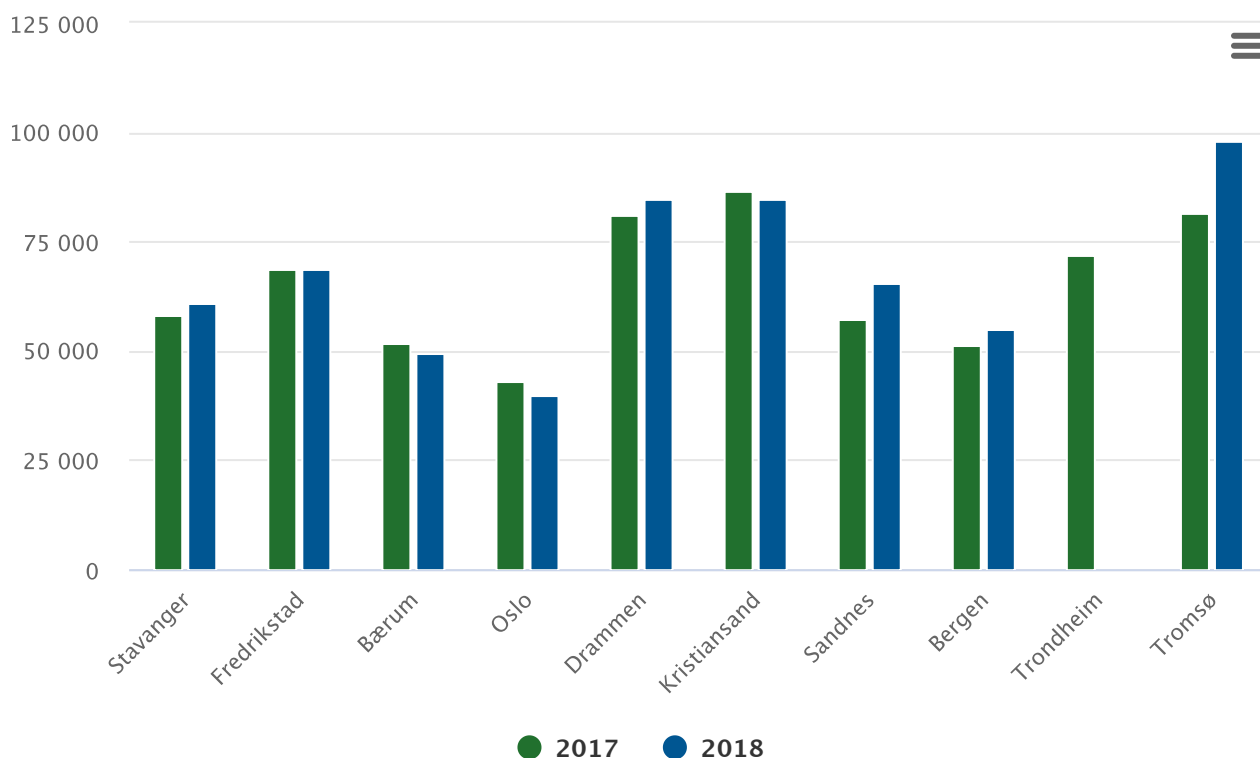
staten dekker kapitalutgiftene. Korrigert lånegjeld økte mindre enn brutto lånegjeld blant annet som følge av økning i ubrukte lånemidler og nye prosjekt som gir rentekompensasjon.

Figur 3.13 viser utviklingen i brutto lånegjeld per innbygger (ekskl. startlån) i perioden 2009-2018.

Figur 3.13 Utvikling i brutto lånegjeld per innbygger 2008-2018

Lånegjelden per innbygger (ekskl. startlån) har økt betydelig i perioden 2009-2018, og var per 31. desember 2018 på kr 46 637. Når kommunens lånegjeld sammenlignes med andre ASSS-kommuner benyttes blant annet begrepet netto lånegjeld. Netto lånegjeld defineres som langsiktig lånegjeld (ekskl. pensjonsforpliktelser) fratrukket totale utlån (startlån og ansvarlig lån i Lyse AS) og ubrukte lånemidler. Figur 3.14 viser netto lånegjeld (konsern) per innbygger for ASSS-kommunene i 2017 og 2018. Stavanger kommune har de siste årene hatt en betydelig økning i netto lånegjeld per innbygger, men nivået ligger likevel fortsatt under gjennomsnittet for ASSS-kommunene.

Figur 3.14 Netto lånegjeld per innbygger i ASSS-kommuner (konsern)

3.6 Finansforvaltning

Formål med finansforvaltningen:

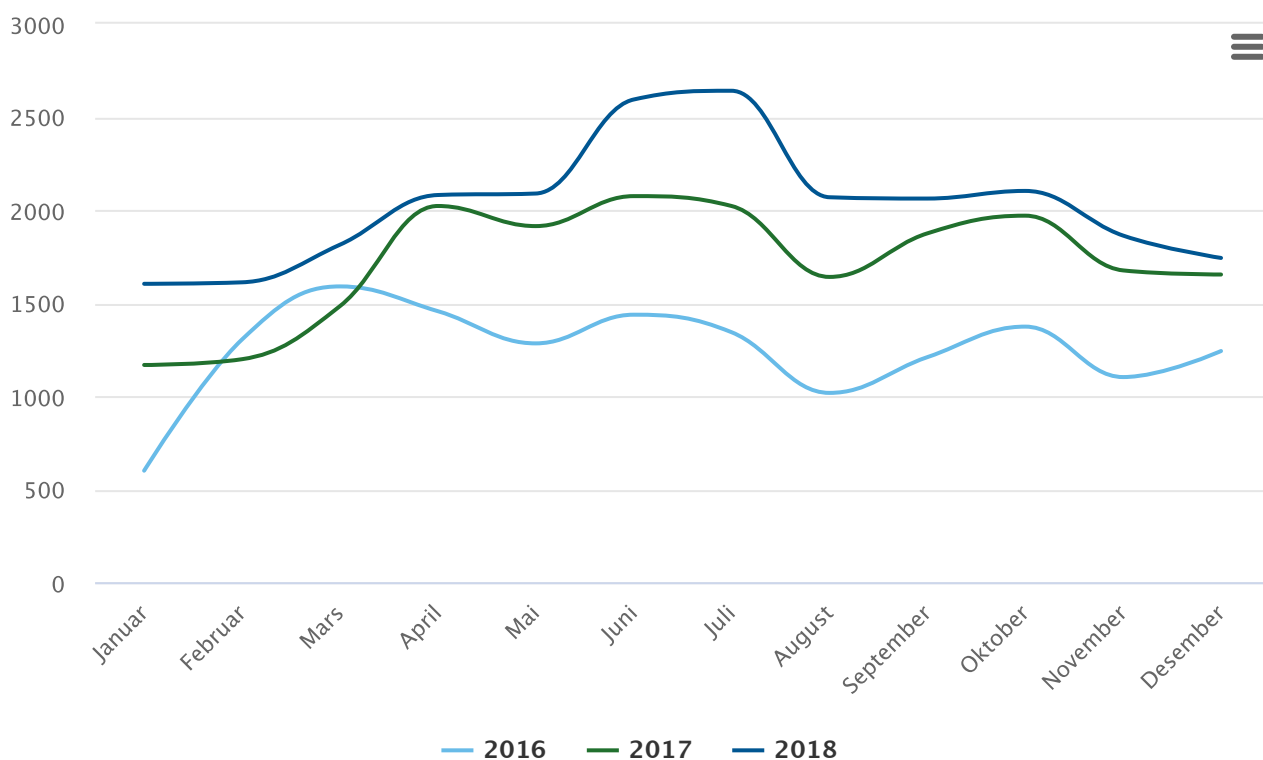
1. Reglementet skal ivareta grunnprinsippet i kommunelovens formålsbestemmelse om optimal utnyttelse av kommunens tilgjengelige ressurser med sikte på å kunne gi best mulig tjenestetilbud.
2. Stavanger kommunes finansielle posisjoner skal forvaltes som en helhet hvor en søker å oppnå lavest mulig netto finansutgifter over tid samtidig som det sikres størst mulig forutsigbarhet i kommunens finansielle stilling.

Etiske retningslinjer

Stavanger kommunes investeringsstrategi skal ivareta hensynet til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, miljø og etiske forretningsprinsipper, i samsvar med Global Compact FNs PRI. (Principles for responsible investments).

Likviditet

Kommunen skal til enhver tid ha tilgjengelige driftslikviditet som minst er like stor som forventet likviditetsbehov i de neste 60 dager. All likviditet utover driftslikviditeten utgjør overskuddslikviditet. Det utarbeides kortsiktige og langsiktige likviditetsprognoser, hvilket er en forutsetning for å kunne plassere kommunens overskuddslikviditet utenom hovedbankforbindelsen. All driftslikviditet har i 2018 vært plassert gjennom kommunens hovedbankforbindelse på konsernkonto.

Figur 3.15 Månedlig likviditetsutvikling

Langsiktige finansielle aktiva

Stavanger kommunes finansportefølje hadde en avkastning i 2018 på 1,3 % mot indeks på minus 0,7 %, hvilket er 2 prosentpoeng bedre enn indeks. Sett i lys av porteføljens struktur, diversifisering og innhold opp mot referanseindeksen, samt de nasjonale og globale markeder med høyere risiko, så må avkastningen sies å ha vært tilfredsstillende for året.

Aktivklasse	Markedsverdi, mill. kr	Resultat i %	%-vis andel av porteføljen
Bankinnskudd	49	2	9 %
Obligasjoner med garantier, evt fortrinnsrett	48	1,4	8 %
Industriobligasjoner, type "investment grade" verdipapir	185	1,6	32 %
Ansvarlige lån, fondsobligasjoner, og høyrente industriobligasjoner	199	1,6	35 %
Aksjefond	33	0,1	6 %
Egenkapitalbevis	18	6,9	3 %
Grønne Investeringer	39	-1,6	7 %

Aktivklasse	Markedsverdi, mill. kr	Resultat i %	%-vis andel av porteføljen
Sum	571		100 %

Tabell 3.28 Oversikt plasseringer

Låneporteføljen

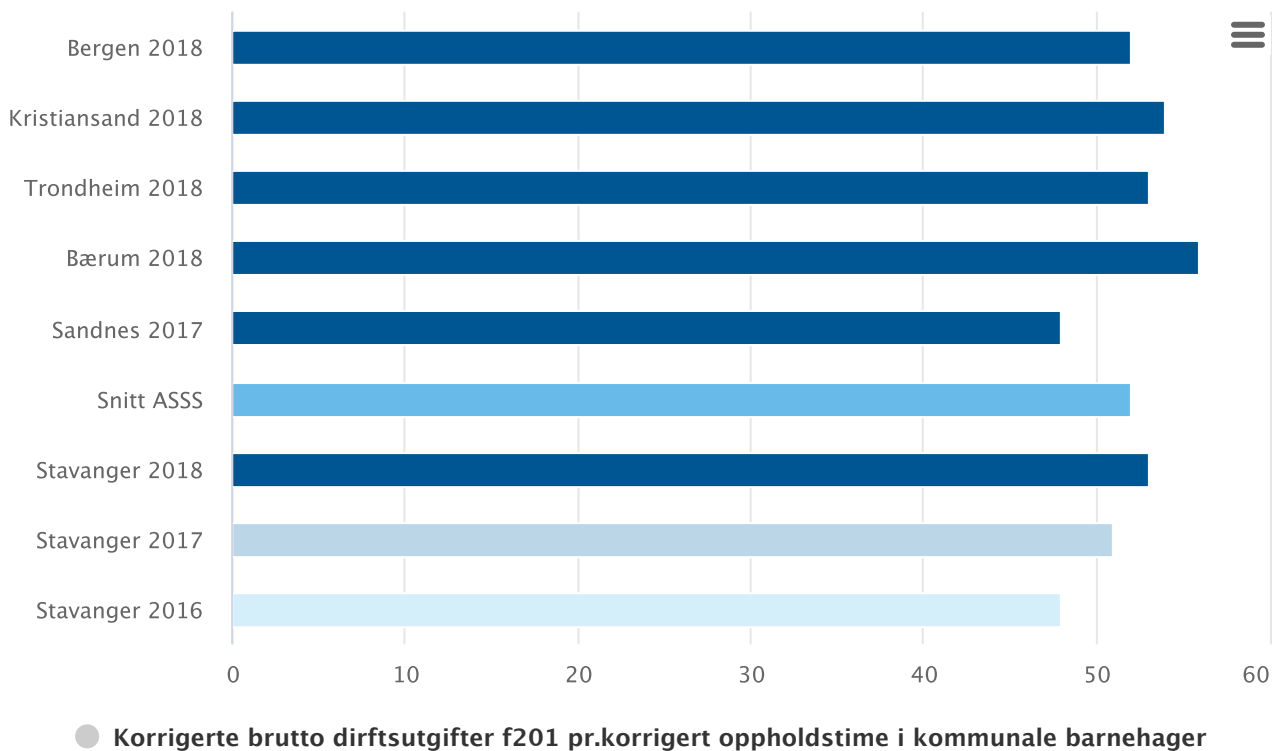
Per 31. desember 2018 var låneporteføljen kr 8 149 mill. brutto, mot kr 8 071 mill. på samme tid i 2017. Gjeldsportefølgen hadde en gjennomsnittrente på 2,4 % mot 2,46 % i 2017.

Kreditor	Gjeld pr. 31.12.2018	% av totalgjeld	Rente	Durasjon
Kommunalbanken AS	2 655	33 %	1,68 %	1,75
Husbanken	1 964	24 %	1,55 %	1,5
Obligasjonslån	3 530	43 %	1,64 %	1,3
Sertifikatlån				
Swap	(2 390)			(2,9)
Netto Gjeld eks. swap	8 149	100 %	2,40 %	

Tabell 3.29 Lånetyper, inklusiv særskilte lånegivere, per 31.12.2018. Alle tall i mill. kr.

3.7 KOSTRA – sammenligning av økonomiske nøkkeltall

Barnehage

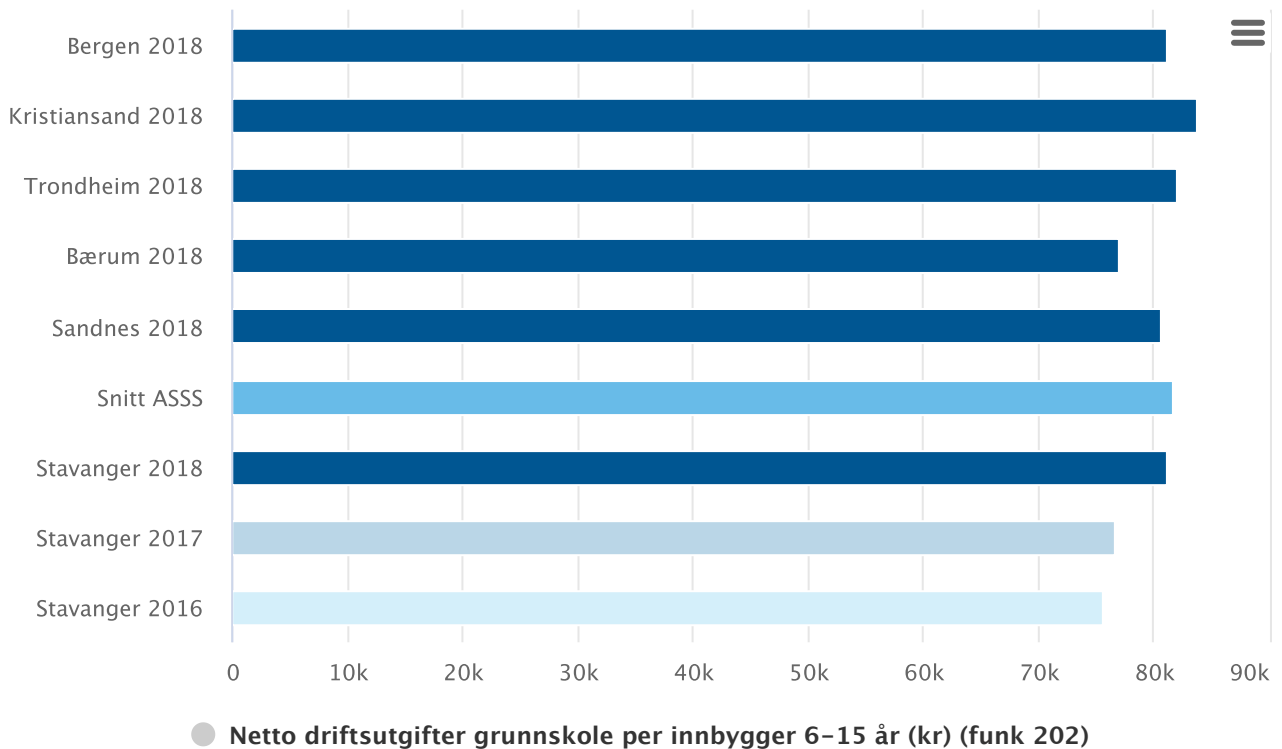

Figur 3.16 Korrigerede brutto driftsutgifter (f201) per korrigert oppholdstime i kommunale barnehager

I Stavanger kommune koster det kr 53 per time for et stort barns opphold i kommunal barnehage. Det er over snittet i ASSS. Økningen fra 2017 skyldes i all hovedsak lønnsoppgjøret. I tillegg har aktiviteten i kommunale barnehager i Stavanger kommune gått ned, samtidig som høy bemanningstetthet forklarer økningen i kostnadene.

Barnehagene har gjort nødvendige omstillingstiltak, og samlet sett ender barnehagerammen i tilnærmet balanse.

Grunnskole

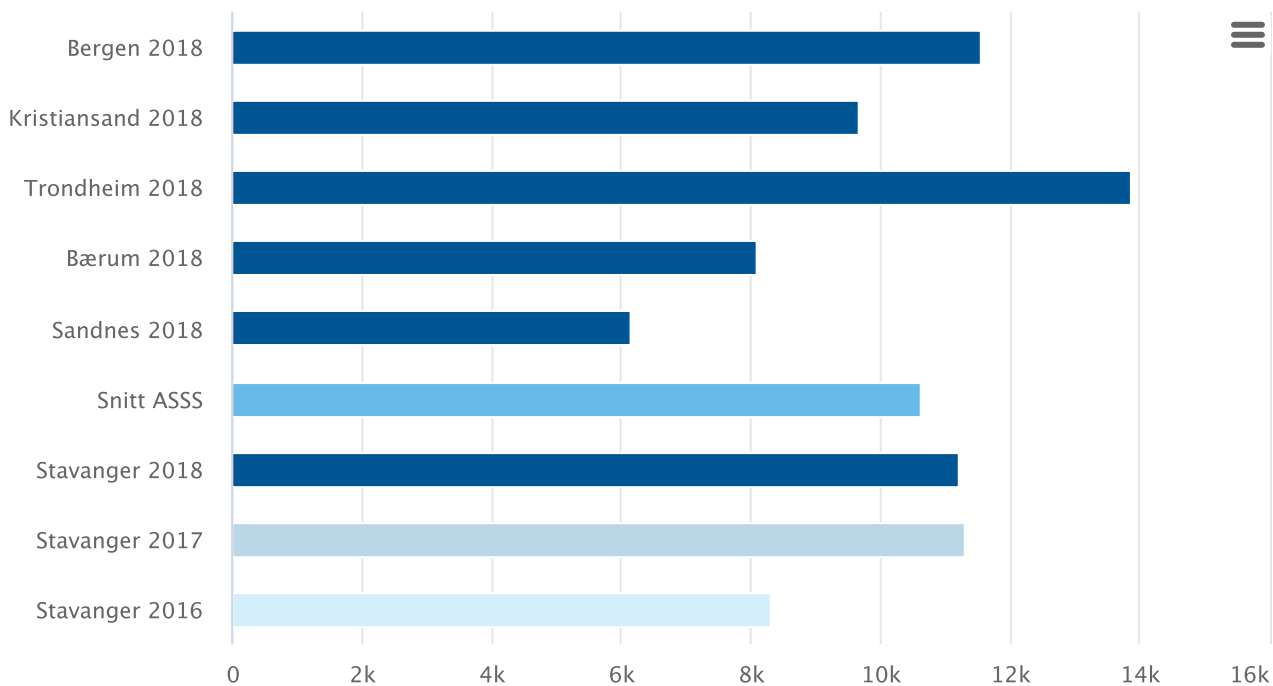

Figur 3.17 Netto driftsutgifter grunnskole (f202) per innbygger 6-15 år

Netto driftsutgifter til grunnskoleundervisning i Stavanger utgjør kr 81 081 per innbygger fra 6 til 15 år, en økning på 5,7 % sammenlignet med 2017.

Dette er rett under gjennomsnittet for ASSS-kommunene. Stavanger kommune har i tidligere år ligget over gjennomsnittet for ASSS-kommunene, men på grunn av blant annet reduserte budsjettammer i grunnskoleområdet i 2016 har Stavanger kommune havnet under snittet. Budsjettammeren i Stavanger kommune har økt i både 2017 og 2018, noe som illustreres gjennom økninger i indikatoren med 5,7%. Fra 2017 til 2018 har økningen i Stavanger kommune vært høyere enn ASSS-gjennomsnittet.

Barnevern

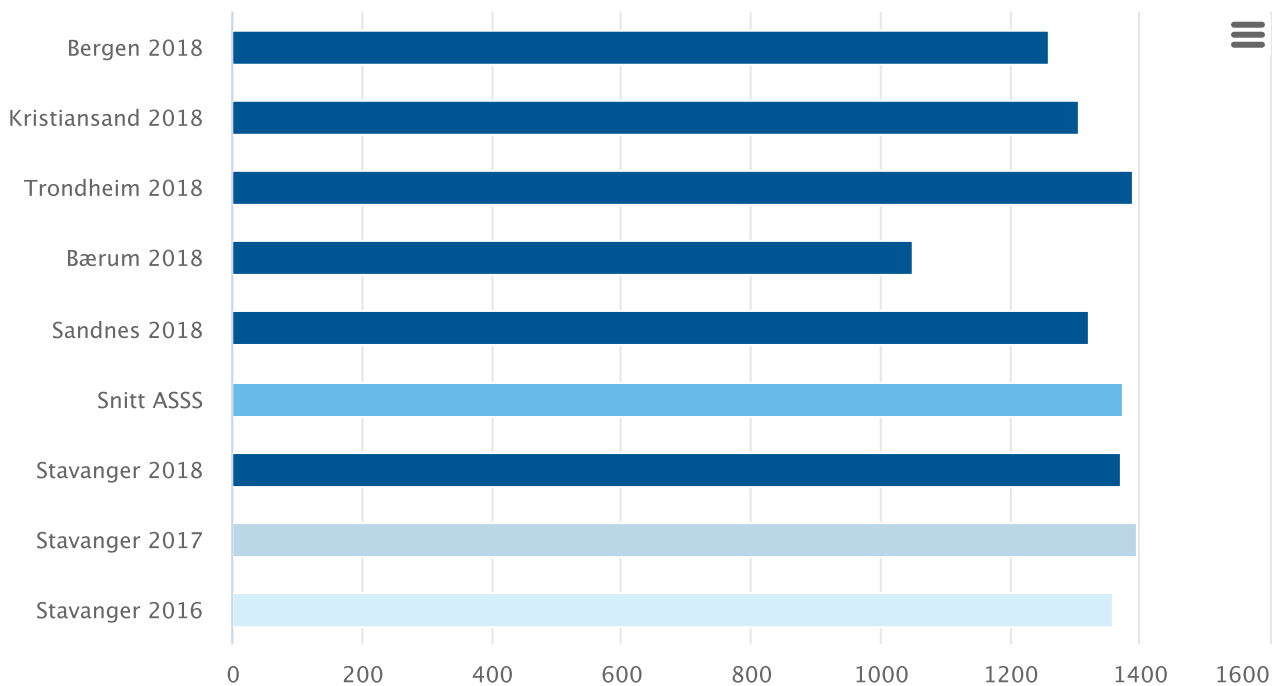

● Netto driftsutgifter barnevern per innbygger 0-17 år barnevernstjenesten konsern

Figur 3.18 Netto driftsutgifter til barnevern per innbygger 0-17 år, konsern

Netto driftsutgifter til barnevern per innbygger fra 0 til 17 år er kr 11 217 i 2018. Dette er tilnærmet uendret fra 2017.

Sosialtjenesten

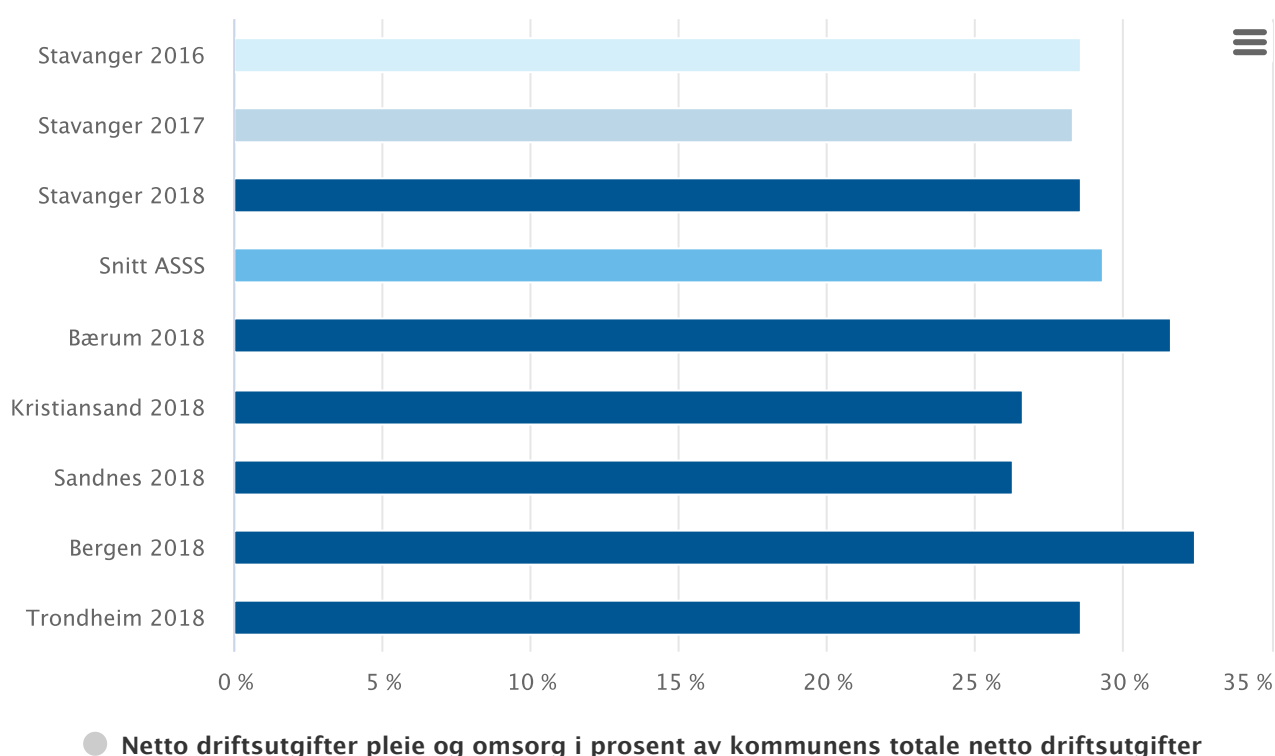
● Netto driftsutgifter til økonomisk sosialhjelp per innbygger

Figur 3.19 Netto driftsutgifter til økonomisk sosialhjelp per innbygger

Netto driftsutgifter til økonomisk sosialhjelp i Stavanger utgjør kr 1370 per innbygger i 2018. Dette er en reduksjon på 1,79 % sammenlignet med 2017. Antall mottakere av økonomisk sosialhjelp totalt sett er redusert med 1,7 % sammenlignet med 2017. Antallet unge sosialhjelpsmottakere er fortsatt på et høyt nivå, men det var en reduksjon i antall sosialhjelpsmottakere under 25 år på hele 7,4 % i 2018.

Oversikten kan ikke sammenlignes med tall fra fjorårets årsrapport pga. endringer i statistikkbanken til SSB som gjør at vi ikke lengre kan hente ut oversikt over netto driftsutgifter til økonomisk sosialtjeneste per innbygger 20-66 år.

Pleie og omsorg

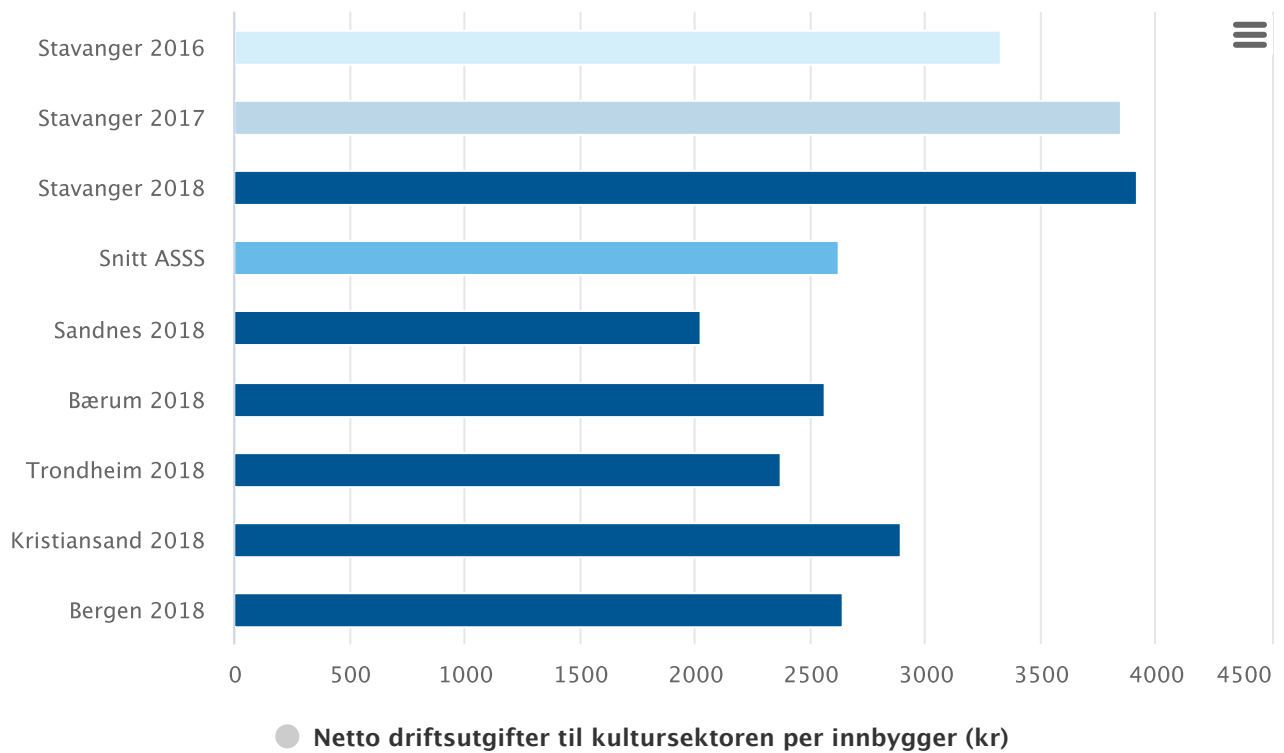
Figur 3.20 Netto driftsutgifter pleie og omsorg i prosent av kommunens totale netto driftsutgifter

Andelen av netto driftsutgifter som går til pleie- og omsorgstjenester i Stavanger kommune, utgjør 28,6 % av samlede netto driftsutgifter i 2018.

Dette er en marginal økning i forhold til 2017, da andelen lå på 28,3 %. Andelen er lavere enn gjennomsnittet for ASSS-kommunene, der andelen utgjør 29,3 % av totale netto driftsutgifter.

Utviklingen de det siste året skyldes blant annet økning i antall brukere av hjemmetjenesten.

Kultur

Figur 3.21 Netto driftsutgifter til kultur per innbygger

Netto driftsutgifter til kultursektoren, idrett, tiltak barn og unge samt kulturskolen er kr 3 918 per innbygger i 2018. Dette er en oppgang på 2 % i forhold til 2017, og fortsatt høyere enn gjennomsnittet for ASSS-kommunene. Årsaken til økningen er blant annet at det ble tildelt kr 2,1 mill. til barn og unge for å bekjempe barnefattigdom, samt at Nye Gamlingen ble styrket med kr 2 mill. til drift.